

NASILNI EKSTREMIZAM I MLADI: OD DEZINFORMACIJE DO RADIKALIZACIJE

IZVEŠTAJ IZ
ISTRAŽIVANJA SA
MLADIMA

1+1=2 CeSID

 Norway

 SMART
Balkans
Civil Society for Shared Society
in the Western Balkans

Sadržaj

1. METODOLOŠKE NAPOMENE — **3**
2. OPIS UZORKA — **4**
3. SAŽETAK — **5**
4. POLOŽAJ MLADIH U DRUŠTVU I PORODICI — **9**
5. IZLOŽENOST BEZBEDNOSnim RIZICIMA — **16**
6. MLADI I DISKRIMINACIJA — **23**
7. POLITIČKA I DRUŠTVENA PITANJA — **28**
  - 7.1 Učešće mladih u političkom životu Srbije — **28**
  - 7.2 Mladi i militarizam — **34**
8. INFORMISANJE MLADIH — **40**

1. METODOLOŠKE NAPOMENE

Istraživanje realizovali	Centar za slobodne izbore i demokratiju (CeSID) u saradnji sa SMART Balkans uz podršku Norveške ambasade
Terenski rad	Od 23. avgusta do 10. septembra 2023. godine
Tip i veličina uzorka	Slučajni, reprezentativni uzorak od 1000 mlađih građana i građanki od 15 do 30 godina
Istraživačka tehnika	Upitnik, CAPI
Istraživački instrument	Upitnik od 62 varijabli

Istraživanje javnog mnjenja sproveo je Centar za slobodne izbore i demokratije (CeSID) u okviru projekta Nasilni ekstremizam i mlađi: od dezinformacije do radikalizacije, koji se implementira uz podršku regionalnog projekta SMART Balkan – Civilno društvo za povezan Zapadni Balkan kojeg implementira Centar za promociju civilnog društva (CPCD), Center for Research and Policy Making (CRPM) i Institute for Democracy and Mediation (IDM), a finansijski podržava Ministarstvo vanjskih poslova Kraljevine Norveške. Mišljenja izneta u ovom izveštaju isključiva odgovornost Centar za slobodne izbore i demokratije (CeSID) i ne odražava nužno stavove Centra za promociju civilnog društva, Center for Research and Policy Making (CRPM), Institute for Democracy and Mediation i Ministarstva vanjskih poslova Kraljevine Norveške.

Istraživanje je sprovedeno u periodu između 23.08. i 10.09.2023. godine sa mlađim građanima i građankama Srbije, na reprezentativnom uzorku od 1000 mlađih, starosti od 15 do 30 godina.

Kao istraživački instrument korišćen je upitnik, formiran u saradnji sa klijentom koji se sastojao od 62 varijable.

Intervjuisanje mlađih sprovedeno je tehnikom CAPI, direktnim kontaktom sa ispitanikom.

* Svi pojmovi koji se koriste u ovom istraživanju u muškom rodu obuhvataju iste pojmove u svim rodovima.

** Mišljenja izneta u ovom izveštaju su mišljenja autora izveštaja i ne predstavljaju nužno stanovište SMART Balkan - Civilno društvo za povezan Zapadni Balkan.

2. OPIS UZORKA

Na osnovu metodologije koja je uspostavljena prilikom sproveđenja ovog istraživanja obuhvaćene su sledeće kategorije ispitanika.

Polna struktura ispitanika: žene – 50%, muškarci – 50%;

Starost ispitanika: od 15 do 18 godina – 33%, od 19 do 25 godina – 37%, od 25 do 30 godina – 30%;

Obrazovna struktura ispitanika: osnovna škola i manje – 12%, škola za radnička zanimanja – 9%, završena četvorogodišnja srednja škola – 26%, završena visoka škola/fakultet – 17%, još uvek u procesu školovanja – 36%;

Nacionalna pripadnost ispitanika: srpska – 83%, bošnjačka – 4%, mađarska – 3%, albanska – 1%, romska – 2%, hrvatska – 1%, ostali – 2%, ne želi da kaže – 4%;

Radni status ispitanika: učenik/student – 47%, nezaposlen/na – 16%, zaposlen/na u javnom sektoru – 11%, zaposlen/na u privatnom sektoru – 21%, zaposlen/na u NVO sektoru – 1%, samozaposlen/na – 3%, zaposlen/a u međunarodnoj organizaciji – 1%.

Sa kim žive ispitanici: sa roditeljima, svojom/svojim suprugom i decom u zajednici – 5%, sa svojim roditeljima – 66%, sa suprugom/partnerom/kom i decom – 8%, sa suprugom/partnerom/kom – 8%, sa cimerom/kom – 6%, sam/sama – 7%.

Mesto stanovanja ispitanika: grad – 84%, selo – 16%.

---

3. SAŽETAK

Među mladima u Srbiji, najčešće raspoloženja su: želja za napredovanjem (23%), sreća i radost (21%) i optimizam i vera u svetu budućnost (19%). Kada je reč o odnosu sa roditeljima, većina mlađih navodi da se sa roditeljima slaže, iako se mišljenja ponekad razlikuju (47%), dok četvrtina mlađih navodi da se veoma dobro slaže sa roditeljima. Što se tiče uticaja na važne odluke mlađih, najveći procenat (27%) smatra da najviše uticaja imaju roditelji, pri čemu otac i majka imaju podjednak uticaj. Sa druge strane, 19% mlađih smatra da je najveći uticaj na važne odluke samo majka, dok 13% navodi da je to najviše otac.

Vezano za finansijsku situaciju u domaćinstvu mlađih ispitanika, primećujemo da: Najveći procenat mlađih (34%) navodi da mogu da priušte skuple stvari, ali ne previše skupe, kao što je automobil, dok nešto manji procenat mlađih (32%) navodi da u njihovom domaćinstvu mogu da priušte hranu, odeću i obuću, uz malu uštedu, ali ne mogu da priušte skuple stvari kao što su frižider, TV i slično. Zbirno manje od polovine mlađih u Srbiji se slaže i u potpunosti se slaže sa sledećim tvrdnjama: Treba se čvrsto držati narodnih običaja i tradicije (zbirno 44%), Treba se držati onog morala koji propoveda moja verska zajednica (zbirno 46%), Ovoj državi je potreban jak vođa koga će narod slediti bez pogovora (zbirno 33%), Spreman sam da se žrtvujem za interes mog naroda (zbirno 27%) i Zbog mešanja, različitih kultura, preti nam opasnost da izgubimo identitet (35%). S druge strane, sa tvrdnjom da decu treba vaspitati u staroj disciplini i sa fizičkim kažnjavanjem uopšte se ne slaže i ne slaže se zbirno 61% mlađih.

Najveći procenat mlađih navodi da je religiozno, ali da ne prihvata sve što ih njihova vera uči (36%), dok 19% mlađih navodi da je uvereni vernik i prihvata sve što ga njegova vera uči.

Utvrđujući stepen bezbednosti koji mlađi osećaju u sredinama kao što su komšiluk, grad u kome žive i država Srbija, najveći procenat ispitanika rekao je da se tu oseća uglavnom i potpuno bezbedno. Gotovo polovina mlađih (48%), veruje da se jedino u sebe i svoju porodicu može pouzdati da će im zaštiti bezbednost. Na drugo mesto mlađi stavljaju policiju kao nekoga ko im može zaštитiti bezbednost. Kada ocenjuju rad državnih institucija koje rade na osiguravanju bezbednosti, 72% mlađih navodi da one rade osrednje na tom planu. Iskazano prosečnom ocenom, ispitanici rad državnih institucija ocenjuju sa 2,53. Polovina ispitanika navodi da je tokom njihovog školovanja preovlađivala želja za druženjem i upoznavanjem novih ljudi, 46% osećalo je želju za učenjem i napredovanjem, a 39% njih navelo je optimizam i veru u svetu u budućnost. Sreću i radost osećalo je 30% anketiranih. Pesimizam i sumnju u sebe u toku školovanja osetilo je 15% mlađih, a svaki deseti ispitanik osetio je utučenost i potištenost. Najveći procenat mlađih, čak 72% njih, nije bio izložen nekoj vrsti nasilja tokom svog školovanja. Skoro svaki peti (21%) navodi da je bio izložen psihološkom i verbalnom nasilju, a 9% ispitanika reklo je da se suočilo sa fizičkim nasiljem u toku školovanja. Po 21%, ili gotovo po petina mlađih, rekla je da je osetila nemoć i beznadežnost, kao i utučenost i potištenost, nakon što je pretrpela nasilje u toku školovanja.

Bes i želju da užvratiti na isti način osetilo je 17% anketiranih, pesimizam i sumnju u sebe osetilo je 13%, dok je strah od škole i druge dece osetilo 12% mlađih. Gotovo svaki deveti ispitanik (11%) naveo je da je pretrpljeno nasilje u toku školovanja izazvalo gnev i želju da užvratiti još gore.

Kao glavnog odgovornog za tragedije u OŠ Vladislav Ribnikar i Mladenovcu, gotovo četvrtina mlađih (24%) navodi isključivo počinioca, a da je odgovorna cela familija koja nije sprečila da se tragedija dogodi reklo je 23% ispitanika. Državne organe i institucije odgovornim vidi 17% anketiranih, a 14% njih navodi da su mediji koji promovišu nasilje glavni odgovorni. Dve trećine mlađih (66%) nikada se nije osetilo diskriminisano niti je doživelo nepravdu u svom okruženju. Sa druge strane, 34% anketiranih se osetilo diskriminisano u određenoj meri. Najčešći razlog zbog koga su ispitanici bili diskriminisani je njihov materijalni položaj. Polovina mlađih nije imala negativna iskustva sa osobama koje su druge vere, nacionalnosti ili seksualne orijentacije. Među 6% ispitanika koji su imali neko negativno iskustvo, 4% je takvo iskustvo imalo sa pripadnicima druge nacionalnosti, a po 1% jeste je to doživelo sa pripadnicima druge vere i neke druge seksualne orijentacije.

Većina mlađih ljudi u Srbiji, njih 82%, ne vidi niti jednog političkog aktera, bilo da se radi o ličnosti ili političkoj partiji, koji zastupa i štiti njihove interese.

Ovakva percepcija političkog trenutka je uslovila i to da među mlađim ljudima tek svaki treći (35%) tvrdi da redovno učestvuje u izbornom procesu, dok je kod preostalih ispitanika izlazak na izbole uslovjen trenutnom motivacijom, a ne željom da se izbore za sebe i svoj glas. Osim toga, primetan je trend da neizlazak na izbore uzrokuje i nešto lošiji odnos mlađih prema demokratiji kao sistemu vladavine. Upravo je kod građana koji ne učestvuju u izbornom procesu iznad proseka visok procenat onih koji se slažu sa kontroverznim stavom da nedemokratski režimi ponekad mogu biti bolji i korisniji za podanike od demokratskih.

Shvatanje demokratije kao nesavršenog, ali daleko najboljeg oblika vladavine, predstavlja temelj na kom mlađi ljudi treba da grade svoju budućnost i budućnost države u kojoj žive. U ovom trenutku u Srbiji manje od polovine građana uzrasta 15 do 30 godina (47%) veruje u vrednosti demokratije kao najboljeg sistema vladavine.

Istovremeno veliki broj mlađih, njih 49%, pokazuje zabrinutost zbog pravca u kome se kreće država u kojoj žive, što im daje dodatni motiv da napuste zemlju i smanjuje želju da se aktivnije uključe u pozitivne promene u njoj.

Nedostatak aktivizma potvrđuje i podatak da je manje od polovine mlađih u Srbiji aktivno uključeno u rad neke aktivističke organizacije, pri čemu se uglavnom radi o članstvu u sportskim organizacijama, dok je tek 6% aktivno u članstvu neke od organizacija civilnog društva.

No i pored relativno niskog stepena aktivizma među mladima, kod 80% njih postoji svest da imaju mogućnost da izraze svoje stavove kroz učešće u protestima ili kroz referendume i druge oblike građanskih inicijativa. Korišćenje protesta kao forme izraza svog nezadovoljstva je nešto što nije strano ovoj demografskoj kategoriji stanovništva što pokazuje odnos koji imaju prema protestima „Srbija protiv nasilja“. Proteste „Srbije protiv nasilja“ koji su aktuelni od maja ove godine, podržava skoro dve trećine ispitanika, odnosno 64%. Aktivno učešće u ovim protestima je uzelo 17% mlađih dominantno onih sa visokim stepenom obrazovanja koji žive u urbanim gradskim sredinama.

Mladi u Srbiji imaju i jasno definisane stavove prema evroatlantskim integracijama. Duplo više mlađih u Srbiji ima želju da njihova zemlja jednog dana postane deo Evropske unije u odnosu na one koji se protive toj ideji – 43% podrške naspram 22% onih koji se protive ulasku zemlje u Evropsku uniju. Članstvo u NATO alijansi je i dalje veoma nepopularnom među mladima i uživa podršku tek svakog devetog ispitanika.

Kada je u pitanju odnos mlađih u Srbiji prema vojnom roku i eventualnom učešću u ratnim sukobima za zaštitu interesa naroda kome pripadaju, stiče se utisak da se smanjuje procenat onih koji su imaju želju da učestvuju u ovoj vrsti aktivnosti. Procenat mlađih koji podržavaju ponovno uvođenje vojnog roka je 45%, naspram 44% onih koji se protive toj ideji, a procenat ispitanika koji su spremni da idu u rat radi zaštite interesa i bezbednost naroda kome pripadaju je manji od jedne petine – 18%. Kada je reč o aktuelnoj temi rešavanja sudbine Kosova i Metohije, ulazak u oružani sukob radi rešavanja ovog pitanja podržava tek svaki peti ispitanik – 21%.

Ipak, iako većina mlađih nije spremna da ratuje za ostanak Kosova i Metohije u Srbiji, najveći procenat ispitanika (24%) se i dalje nada da će južna pokrajina ostati u sastavu Srbije, a još 19% veruje da nas čeka dugogodišnji zamrznuti sukob koji neće biti rešen tako lako.

Negativan stav koji mlađi u Srbiji gaje prema NATO paktu u velikoj meri boji i njihov odnos prema trenutnom ratu koji bukti u Ukrajini. Naši ispitanici kao glavnog krivca izdvajaju državu koja je napadnuta i njene zapadne saveznike, prevashodno NATO pakt, vođeni iskustvom kroz koje je Srbija prošle u devedesetim godinama prošlog veka. Osim tradicionalno negativnog stava prema jedinoj preostaloj vojnoj alijansi, na stavove mlađih po pitanju Ukrajine svakako utiče i primat ruskog narrativa koji je doveo do toga da se tek 18% učesnika u ovom istraživanju slaže sa izjavom Rusija je agresor u Ukrajini i Ukrajina samo pokušava da se zaštići.

Kada je reč o informisanju mlađih u Srbiji, najveći procenat mlađih navodi da je Instagram prvi mediji koji otvore ujutru u potrazi za informacijama – 29%. Mlađi u Srbiji se o društvenim, političkim, ekonomskim i drugim važnim temama najčešće informišu putem RTS-a (23%), PRVE (20%), Blica (14%) i N1 (14%). S druge strane, trećina mlađih (33%) navodi da ne zna, ne može da proceni koji je to mediji. Kada je reč o društvenim mrežama, primećujemo da mlađi najviše koriste Instagram (84%), zatim YouTube (71%), Facebook (53%) i na kraju TikTok (50%). Najveći procenat mlađih dnevno na internetu provede između jednog i tri sata (37%), dok nešto manji procenat mlađih (34%) procenjuje da na internetu dnevno proveđe od tri do pet sati.

Rijaliti programe ređe od jednom nedeljno prati 45% mlađih, dok 33% mlađih navodi da ne zna, ne može da proceni koliko često prati rijaliti programe. Najveći procenat mlađih u Srbiji se u potpunosti slaže i slaže sa idejom da bi država trebala da interveniše i zabravi rijaliti programe (zbirno 68% mlađih). Skoro trećina mlađih (30%) navodi da je povremeno izloženo govoru mržnje i nasilju preko medija koje prati, dok petina mlađih navodi da je retko izložena govoru mržnje i nasilju na medijima. S druge strane, 24% mlađih navodi da je redovno izložena govoru mržnje i nasilju na medijima koje prati.

Kada smo mlade pitali da li se brinu šta je od informativnog sadržaja koji čitate, slušate, gledate lažno a šta stvarno, zbirno 7% mlađih navodi da se nimalo ne brine i da se ne brine, dok isti procenat mlađih navodi da se malo i veoma brine šta je od informacija stvarno, a šta lažno. Lažne ili obmanjujuće informacije/sadržaj o klimatskim promenama, zagađenu i ekologiji video je 26% mlađih, dok je o politici, strankama i izborima lažne informacije video 40% mlađih. S druge strane, lažne informacije o zdravlju, kovidu i bolestima primetilo je 33% mlađih, dok je isti procenat naveo da je primetio lažne informacije o ratu u Ukrajini.

4. POLOŽAJ MLADIH U DRUŠTVU I PORODICI

U prvom poglavlju ovog izveštaja biće predstavljeni podaci koji se odnose na osećanja mladih, njihov položaj u društvu, ali i u porodici.

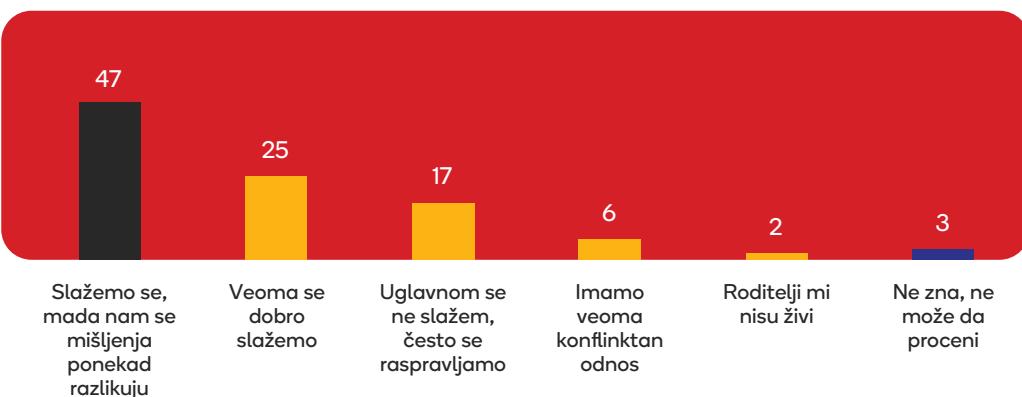
Najčešće raspoloženje koje preovladava kod mladih građana Srbije jeste želja za napredovanje (23%), dok je sreća, radost najčešće raspoloženje kod 21% mladih. Optimizam i vera u svetu budućnost kao najčešće raspoloženje navodi 19% mladih, dok 8% mladih navodi spremnost za učešće u promenama. Iz ovih podataka primećujemo da kod velike većine mladih preovladavaju pozitivna raspoloženja. S druge strane, svaki deveti ispitanik navodi strah od novih stvari koje dolaze kao najčešće raspoloženje, dok 6% mladih navodi pesimizam i sumnju u sebe. Utučenost, potištenećnost kao najčešće raspoloženje navodi 2% mladih, dok isti procenat navodi nemoć, beznadežnost, takođe 2% mladih navelo je bes, gnev kao najčešće raspoloženje. Želju za napredovanjem kao najčešće raspoloženje iznad proseka navode visoko obrazovani, zaposleni u javnom sektoru, mlađi srpske nacionalnosti, oni koju svoju budućnost vide u nekom drugom gradu u Srbiji, ali ne u Beogradu i mlađi između 19 i 25 godina. Sreću, radost iznad proseka navodili su učenici/studenti, žene, mlađi mađarske nacionalnosti i najmlađa grupa ispitanika od 15 do 18 godina. S druge strane, strah od novih stvari koje dolaze kao najčešće raspoloženje iznad proseka navode nezaposleni, mlađi albanske nacionalnosti, oni sa završenim II i III stepenom srednje škole, kao i mlađi koji svoju budućnost vide u nekom od gradova Evropske unije ili Norveške i Švajcarske. Pesimizam i sumnju u sebe iznad proseka navodili su takođe nezaposleni i oni sa završenim II i III stepenom srednje škole i mlađi između 19 i 30 godina.

Grafikon 4.1. – Koje od sledećih raspoloženja je najčešće kod Vas?, u %

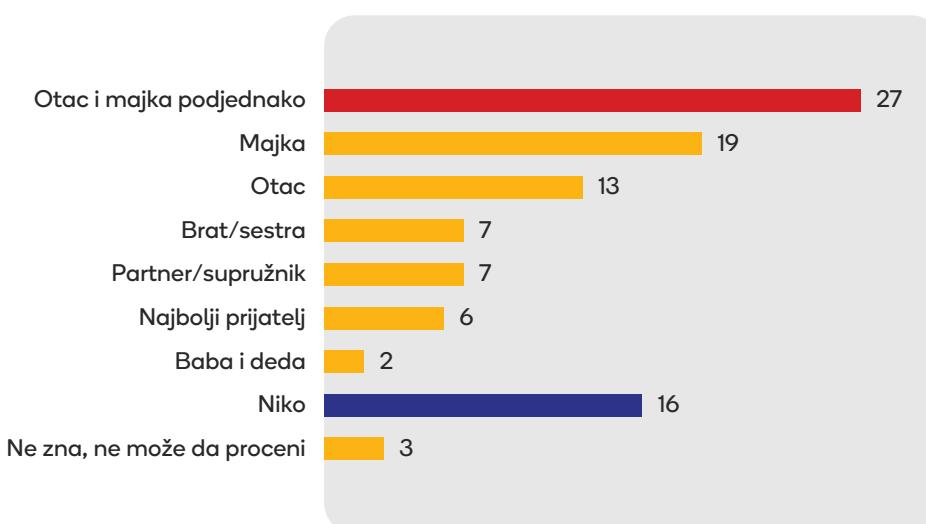
Kada je reč o odnosu sa roditeljima, primećujemo da najveći procenat mlađih navodi da se sa roditeljima slaže, ali da im se mišljenja ponekad razlikuju (47%). Petina mlađih navodi da se sa roditeljima veoma dobro slaže, dok 17% navodi da se sa roditeljima uglavnom ne slaže i da se često raspravljaju. Konfliktan odnos sa roditeljima ima 6% mlađih. Da se sa roditeljima slaže ali da im se ponekad mišljenja razlikuju iznad proseka navode učenici/studenti, ispitanici koji su još uvek u procesu školovanja, oni koji žive sa roditeljima i mlađi albanske nacionalnosti. S druge strane, da se uglavnom ne slaže sa roditeljima i da se često raspravljuju iznad proseka navode nezaposleni, oni koji žive u zajednici, odnosno sa svojim roditeljima, supružnikom/partnerom i decom, zatim mlađi koji su završili II i III stepen srednje škole i mlađi romske nacionalnosti.

Grafikon 4.2. – Koji od sledećih iskaza najbolje opisuje Vaš odnos sa roditeljima?, u %

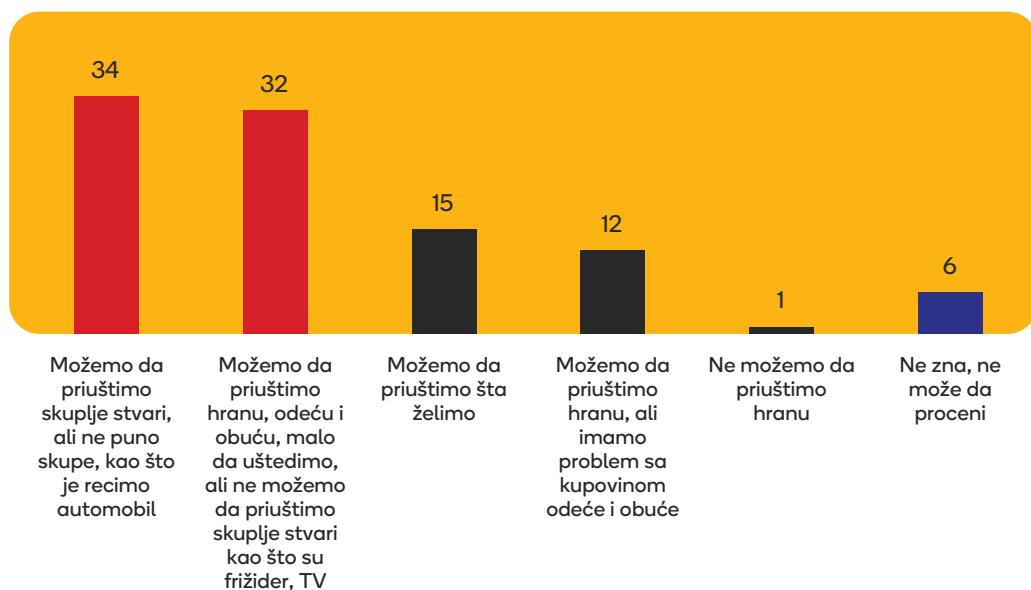
Najveći uticaj na važne odluke mladih imaju otac i majka podjednako (27%), dok da samo majka ima najveći uticaj na donošenje važnih odluka navodi 19% mladih, dok da je otac taj koji ima najveći uticaj na važne odluke navodi 13% mladih. Brata/sestru i partera/supružnika kao osobe koji imaju najveći uticaj na njihove važne odluke navodi po 7% mladih, dok nešto manji procenata (6%) navodi da je to najbolji prijatelj. S druge strane, da niko nema uticaj da donošenje važnih odluka kod mladih navodi 16% ispitanika, ovog stava iznadprosečno su zaposleni u privatnom sektoru, mlađi koji žive sa cimerom/cimerkom, muškarci, oni sa završenom četvorogodišnjom srednjom školom, mlađi romske nacionalnosti i oni koji imaju između 26 i 30 godina. S druge strane, da otac i majka podjednako imaju uticaj na važne odluke iznad proseka navode učenici/studenti, oni koji žive sa roditeljima, žene, mlađi sa završenom osnovom školom ili manje, mlađi bošnjačke nacionalnosti i mlađi od 15 do 18 godina.

Grafikon 4.3. Za koga biste rekli da ima najveći uticaj na Vaše važne odluke?, u %

Kada je reč o finansijskoj situaciji u domaćinstvu mlađih ispitanika, primećujemo da najveći procenat mlađih (34%) navodi da mogu da priušte skupje stvari, ali ne puno skupe, kao što je automobil. Nešto manji procenat mlađih (32%) navodi da u njihovom domaćinstvu mogu da priušte hranu, odeću i obuću, malo da uštедimo, ali ne mogu da priušte skupje stvari kao što su frižider, TV i slično. S druge strane, da mogu da priušte sve što žele navodi 15% mlađih, dok da mogu da priušte hranu ali da imaju problema sa kupovinom obuće i odeće navodi 12% ispitanika. Da ne može da priušti hranu navodi svega 1% mlađih. Da mogu da priušte skupe stvari, ali ne kao što je automobil iznad proseka navodili su zaposleni u javnom sektoru, visoko obrazovani, mlađi bošnjačke nacionalnosti i oni koji žive u Zapadnoj Srbiji i Šumadiji. S druge strane, da mogu da priušte hranu ali da imaju problem sa kupovinom odeće i obuće iznad proseka navode samozaposleni, oni sa završenom četvorogodišnjom srednjom školom, mlađi albanske i romske nacionalnosti, oni koji žive u selu i oni iz Južne i Istočne Srbije.

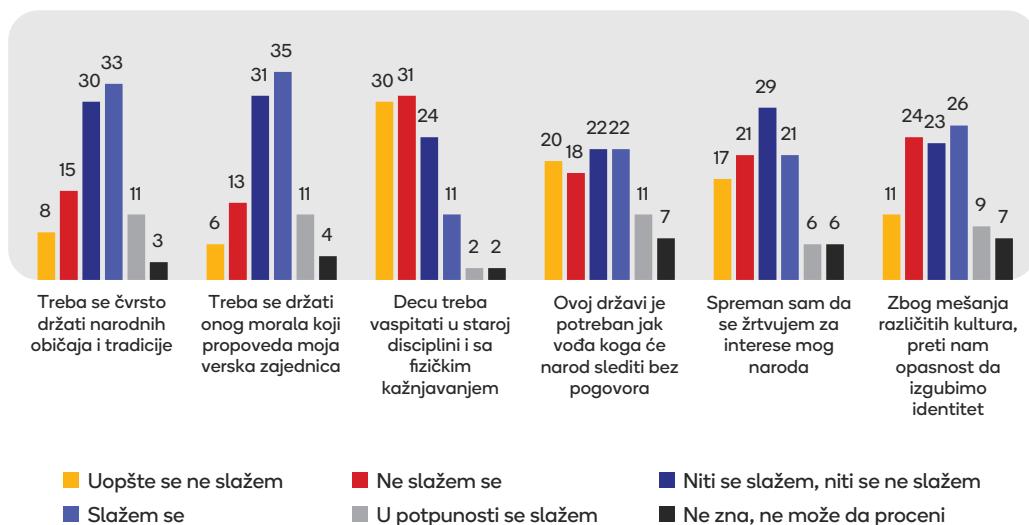
Grafikon 4.4. Koja od sledećih izjava najbolje opisuje finansijsku situaciju Vašeg domaćinstva?, u %

Mladima smo naveli par tvrdnji i zamolili ih da nam kažu koliko se slažu sa tim tvrdnjama. Sa tvrdnjom da se treba čvrsto držati narodnih običaja i tradicije slaže se zbirno 44% mlađih (odgovori slažem se i u potpunosti se slažem), dok se zbirno 23% mlađih ne slaže i uopšte ne slaže sa ovom tvrdnjom. Sa ovom tvrdnjom iznad proseka se slažu samozaposleni, oni koji svoju budućnost vide u gradu u kom trenutno žive, mlađi albanske nacionalnosti i oni iz Zapadne Srbije i Šumadije. S druge strane, da se ne slaže iznad proseka navodili su zaposleni u javnom sektoru, žene, oni koji svoju budućnost vide u Sjedinjenim Američkim Državama, mlađi romske nacionalnost i oni koji žive u Južnoj i Istočnoj Srbiji.

Da se treba držati onog morala koji propoveda moja verska zajednica zbirno 46% mlađih (odgovori slažem se i u potpunosti se slažem), dok se sa ovom tvrdnjom uopšte ne slaže i ne slaže zbirno 19% mlađih. Sa tvrdnjom da decu treba vaspitati u staroj disciplini i sa fizičkim kažnjavanjem slaže se zbirno 13% mlađih (odgovorislažem se i u potpunosti se slažem), dok se sa ovom tvrdnjom uopšte ne slaže i ne slaže zbirno 61% mlađih. Među mlađima koji se slažu sa ovom tvrdnjom izdvajaju se samozaposleni, oni koji svoju budućnost vide u gradu u kojem trenutno žive, mlađi mađarske i romske nacionalnosti, oni koji žive u Južnoj i Istočnoj Srbiji i mlađi od 16 do 30 godina. Sledeća tvrdnja sa kojom se slaže i u potpunosti slaže zbirno trećina ispitanika (33%) jeste ovoj državi je potreban jak vođa koga će narod slediti bez pogovora. S druge strane, sa ovom tvrdnjom se ne slaže zbirno 38% ispitanika (odgovor ne slažem se i uopšte se ne slažem). Da se sa ovom tvrdnjom ne slažu iznad proseka navodili su nezaposleni, oni koji navode da svoju budućnost vide u Beogradu, žene, mlađi koji su još uvek u procesu školovanja, mlađi albanske nacionalnosti, oni koji žive u Beogradu i mlađi od 19 do 25 godina. Spreman sam da se žrtvujem za interes mog naroda je tvrdnja sa kojom se u potpunosti slaže i slaže zbirno 27% mlađih, dok se 39% njih uopšte ne slaže i ne slaže sa ovom tvrdnjom. I na kraju, sa tvrdnjom zbog mešanja različitih kultura, preti nam opasnost da izgubimo identitet slaže se zbirno 35% mlađih (odgovori u potpunosti se slažem i slažem se), dok se zbirno isti procenat mlađih ne slaže sa ovom tvrdnjom (odgovori uopšte se ne slažem i ne slažem se).

Grafikon 4.5. Koliko se slažete sa sledećim tvrdnjama?, u %

Najveći procenat mladih navodi da je religiozno, ali da ne prihvata sve što ih njihova vera uči (36%), dok 19% mladih navodi da je uvereni vernik i prihvata sve što ga njegova vera uči. Nešto manji procenat mladih (16%) navodi da razmišlja o tome, ali nije načisto da li veruje ili ne. S druge strane, svaki deveti ispitanik navodi da ne razmišlja o religioznosti, dok svaki jedanaesti ispitanik navodi da nije religiozan ali nema ništa protiv religije. Svega 2% mladih navodi da nije religiozan i da je protivnik religije.

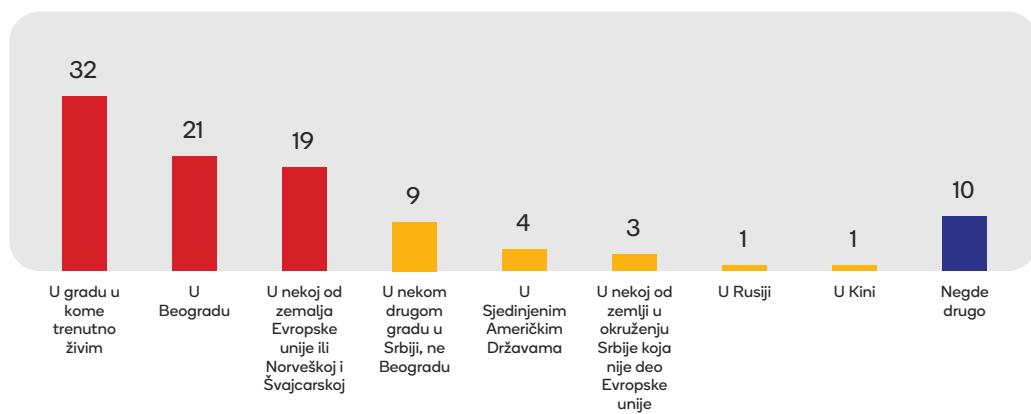
Grafikon 4.6. Šta Vas od sledećeg najbolje opisuje?, u %

Mlade smo pitali gde vide svoju budućnost, najveći procenat mladih navodi da svoju budućnost vidi u gradu u kome trenutno živi (32%). Svoju budućnost u Beogradu vidi petina mladih (21%), dok nešto manji procenat mladih (19%) svoju budućnost vidi u nekoj od zemalja Evropske unije ili Norveškoj i Švajcarskoj. S druge strane, svaki jedanaesti ispitanik svoju budućnost vidi u nekom drugom gradu u Srbiji, ne u Beogradu.

Da u Sjedinjenim Američkim Državama vidi svoju budućnost navodi svega 4% mladih, dok 3% navodi da svoju budućnost vidi u nekoj od zemlji u okruženju Srbije koja nije članica EU. Svaki deseti ispitanik navodi da svoju budućnost vidi negde drugde. U gradu i kom trenutno žive svoju budućnost iznad proseka vide zaposleni u javnom sektoru, visoko obrazovani, mlađi od 26 do 30 godine, oni koji žive sa suprugom/partnerom i decom, oni koji žive u Vojvodini i mlađi bošnjački i albanske nacionalnosti. S druge strane, svoju budućnost u Beogradu iznad proseka vide učenici/studenti, oni sa završenom osnovnom školom ili niže, mlađi srpske nacionalnosti i oni od 15 do 18 godina. Svoju budućnost u nekoj od zemalja Evropske Unije iznad proseka vide nezaposleni, mlađi koji žive sami ili sa cimerom/cimerkom i mlađi romske nacionalnosti.

Grafikon 4.7. Gde vidite svoju budućnost?, u %

5. IZLOŽENOST BEZBEDNOSnim RIZICIMA

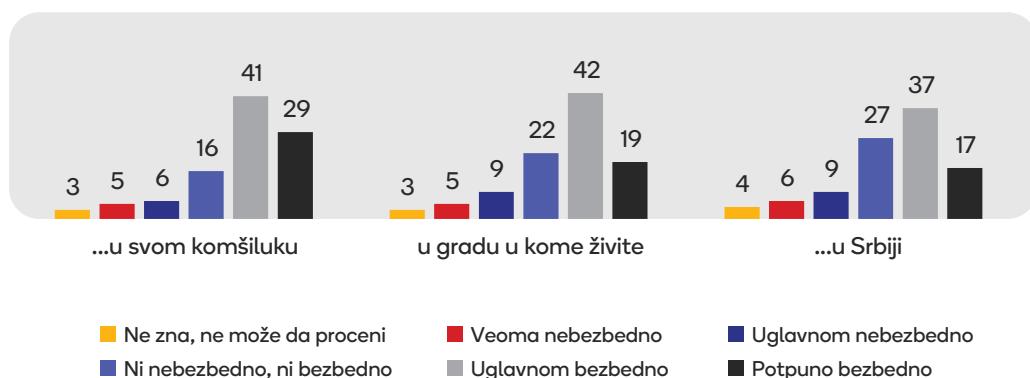
Sledeća oblast obuhvata niz pitanja koja za cilj imaju da ustanove kakvu percepciju bezbednosti mladi imaju u svom neposrednom okruženju, ali i generalno u državi u kojoj žive. Pored toga, mlađi su odgovarali na pitanja koja se tiču bezbednosti tokom školovanja kao i percepcije institucija nadležnih za bezbednost.

Kada ocenjuju u kojoj meri se osećaju bezbedno u sredinama kao što su komšiluk, grad u kome žive, i država Srbija, nalazi su sledeći. Najveći procenat mlađih ispitanika (70%) rekao je da se u svom komšiluku oseća uglavnom i potpuno bezbedno. Da se tu oseća ni nebezbedno ni bezbedno reklo je 16% mlađih, dok skoro svaki deveti ispitanik (11%), navodi da se u svom komšiluku oseća uglavnom i veoma nebezbedno.

Kada ocenjuju osećaj bezbednosti u gradu u kome žive, mlađi odgovaraju na relativno sličan način. Ponovo najveći procenat mlađih (61%) navodi da se tu oseća uglavnom i potpuno bezbedno. Nešto više od petine (22%) reklo je da se u gradu u kome živi oseća ni nebezbedno ni bezbedno, a 14% ispitanih daje odgovor da se u gradu u kome živi oseća uglavnom i veoma nebezbedno.

Više od polovine ispitanih (54%) oseća se uglavnom i potpuno bezbedno u Srbiji. Čak 27% mlađih reklo je da se u Srbiji oseća ni bezbedno ni nebezbedno, dok 15% mlađih daje odgovor da se u državi u kojoj živi oseća uglavnom i veoma nebezbedno.

Grafikon 5.1. – Ocenite, molimo Vas, u kojoj meri se osećate bezbedno ...?, u %

Ispitanice su iznad proseka odgovarale da se u svom komšiluku osećaju uglavnom bezbedno. Muškarci, pak, natprosečno odgovaraju da se u komšiluku osećaju potpuno bezbedno. Romi i Albanci su iznad proseka odgovarali da se u komšiluku osećaju veoma nebezbedno, dok se visokokratovani natprosečno izjašnjavaju da se u komšiluku osećaju uglavnom nebezbedno.

Da se u gradu u kome žive osećaju veoma nebezbedno iznad proseka su navodili Romi. Među onima koji se u toj sredini osećaju potpuno bezbedno natprosečno su se izdvojili muškarci, sa osnovnom školom, Mađari i samozaposleni. Posmatrano prema regionima, mlađi koji žive u Beogradu, iznad proseka su isticali da se u svom gradu osećaju veoma nebezbedno, dok se mlađi iz Južne i Istočne Srbije, kao i iz Zapadne Srbije sa Šumadijom u gradu u kome žive osećaju uglavnom i potpuno bezbedno.

Zaposleni u javnom sektoru, kao i samozaposleni, muškog pola, kao i oni sa osnovnim obrazovanjem, a žive u Zapadnoj, Južnoj i Istočnoj Srbiji, iznad proseka su navodili da se u Srbiji osećaju potpuno bezbedno. Da se ne osećaju bezbedno, natprosečno su navodili mlađi visokoobrazovani iz Beograda.

Gotovo polovina mlađih (48%), veruje da se jedino u sebe i svoju porodicu može pouzdati da će zaštiti bezbednost. Gotovo svaki peti ispitanika (21%) rekao je da se najviše pouzda u policiju da će zaštiti njihovu bezbednost i bezbednost njihove porodice. Svaki jedanaesti anketirani nije znao kako da odgovori na ovo pitanje. Detaljnije nalaze možete pronaći na grafikonu ispod.

Grafikon 5.2. – U koga se najviše pouzdate da će zaštiti bezbednost Vaše porodice i Vas?, u %

Da se najviše pouzdaju u policiju da ih može zaštiti, iznad proseka su navodili najmlađi ispitanici, starosti od 15 do 19 godina, učenici/studenti, oni sa završenim osnovnim obrazovanjem, te pripadnici hrvatske, albanske manjine i mlađi koji se izjašnjavaju da pripadaju nekoj drugoj manjinskoj grupi. Natprosečnu percepciju u to da će ih državne institucije zaštiti imaju zaposleni u javnom sektoru, sa završenim visokim obrazovanjem, starosti od 26 do 30 godina, kao i Mađari. Mlađi sa završenom školom za radnička zanimanja iznad proseka su navodili da se u lokalnu vlast i vojsku pouzdaju kada je reč o zaštiti njihove bezbednosti. U sebe i svoju porodicu natprosečno veruju oni koji imaju od 19 do 25 godina, još su u procesu školovanja, imaju završenu četvorogodišnju srednju školu, a po nacionalnosti su Bošnjaci i Srbi. Romi su iznad proseka navodili da se najviše pouzdaju u svoj komšiluk da ih može zaštiti.

Čak 72% ispitanika navodi da državne institucije rade osrednje na obezbeđivanju bezbednosti. Da ne mogu da procene kakav je učinak državnih institucija na ovom polju, navodi 12% mlađih. Po 5% ispitanih reklo je da institucije ne rade ništa, kao i da rade malo, 4% smatra da one rade dosta, dok 2% navodi da državne institucije rade veoma mnogo na obezbeđivanju bezbednosti ispitanika i njihovih porodica. Iskazano prosečnom ocenom, ispitanici rad državnih institucija ocenjuju ocenom 2,53.

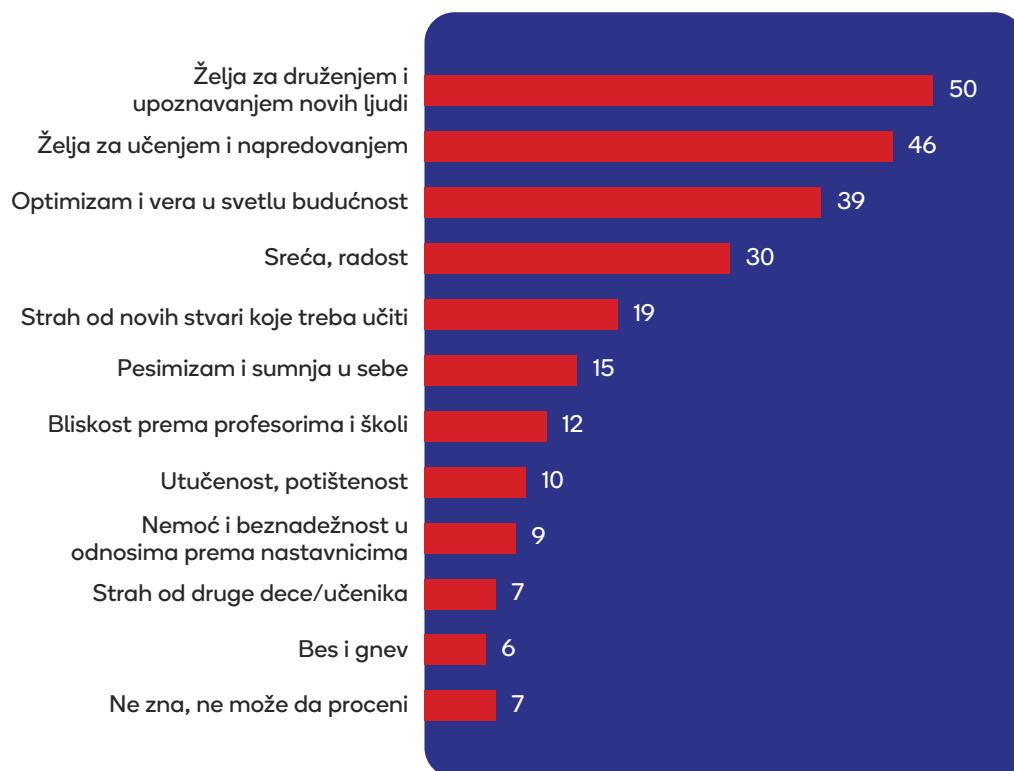
Grafikon 5.3. Kako biste ocenili napor državnih institucija (Vlada, predsednik, vojska, policija...) na tome da obezbede bezbednost Vas i Vaše porodice na skali od 1=Ne rade ništa; 3=Rade osrednje; 5=Rade veoma mnogo?, u %

Ispitanici koji su završili školu za radnička zanimanja, žive sa suprugom/partnerkom i decom, a svoju budućnost vide u Rusiji, iznad proseka su navodili da državne institucije rade veoma mnogo da obezbede bezbednost njih i njihove porodice. Za srednju ocenu, ocenu 3, natprosečno su se opredeljivali mlađi koji imaju od 26 do 30 godina, sa osnovnim obrazovanjem ili završenom četvorogodišnjom školom, koji svoju budućnost vide u Beogradu, Kini ili Rusiji. Da državne institucije ne rade ništa da osiguraju bezbednost, iznad proseka su navodili mlađi od 19 do 25 godina, sa završenim visokim obrazovanjem, koji svoju budućnost vide u zemljama Evropske unije, Norveškoj ili Švajcarskoj.

Polovina ispitanika navodi da je tokom njihovog školovanja preovlađivala želja za druženjem i upoznavanjem novih ljudi, 46% osećalo je želju za učenjem i napredovanjem, a 39% njih navodi optimizam i veru u svetlu u budućnost. Sreću i radost osećalo je 30% anketiranih, a strah od novih stvari koje treba učiti 19% ispitanika. Pesimizam i sumnju u sebe u toku školovanja osećalo je 15% mlađih, a svaki deseti ispitanik osetio je utučenost i potištenost. Detaljniji nalazi dostupni su na grafikonu ispod.

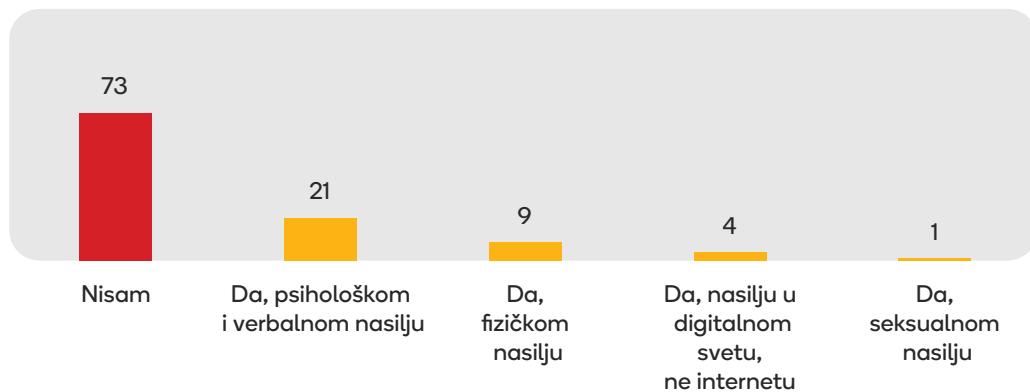
Grafikon 5.4. Šta biste rekli, koja tri osećanja su preovladavala ili preovlađuju kod Vas u toku školovanja?, u % (moguće više odgovora)¹

Najveći procenat mladih, čak 72% njih, nije bio izložen nekoj vrsti nasilja (psihološkog, fizičkog, internet) tokom svog školovanja. Skoro svaki peti (21%) navodi da je bio izložen psihološkom i verbalnom nasilju, a 9% ispitanika reklo je da se suočilo sa fizičkim nasiljem u toku školovanja. Nasilje u digitalnom, internet svetu, doživelo je 4% mladih. Seksualno nasilje u toku školovanja pretrpeo je 1% anketiranih.

¹Zbir u grafikonu ispod ne daje iznos od 100% zbog mogućnosti višestrukih odgovora u ovom pitanju.

Grafikon 5.5. Da li ste Vi lično tokom školovanja bili izloženi nekoj vrsti nasilja (psihološkog, fizičkog, internet...)?, u % (moguće više odgovora)²

Ispitanici koji su iznad proseka navodili da su pretrpeli fizičko nasilje u toku školovanja, izdvojili su se među Romima, Albancima i Bošnjacima. Psihološko nasilje su više od proseka doživljavali Romi, kao i oni mlađi koji nisu želeli da navedu svoju nacionalnu pripadnost.

Ispitanici koji su na prethodno pitanje dali odgovor da su bili izloženi nekom obliku nasilja (35% anketiranih), navodili su i kakvu je to reakciju izazvalo kod njih. Po 21%, ili gotovo po petinu mlađih, rekla je da je osetila nemoć i beznadežnost, kao i utučenost i potištenost, nakon što je pretrpela nasilje u toku školovanja. Bes i želju da uzvrati na isti način osetilo je 17% anketiranih, pesimizam i sumnju u sebe osetilo je 13%, dok je strah od škole i druge dece osetilo 12% mlađih. Gotovo svaki deveti ispitanik (11%) naveo je da je pretrpljeno nasilje u toku školovanja izazvalo gnev i želju da uzvrati još gore.

²Isto

Grafikon 5.6. Ukoliko ste pretrpeli nasilje u toku školovanja, kakvu je to reakciju izazvalo kod Vas?, u %

Ispitanici koji svoju budućnost vide u nekoj od zemalja Evropske unije, u Sjedinjenim Američkim Državama ili u nekoj zemlji okruženja, visoko iznad proseka navode da su nakon pretrpljenog nasilja osetili utučenost i potištenost. Onih koji su rekli da su osetili bes i želju da uzvrate još gore, natprosečno ima među mladima koji svoju budućnost vide u Beogradu, odnosno gradu u kome trenutno žive.

Kao glavnog odgovornog za tragedije u OŠ Vladislav Ribnikar i Mladenovcu, gotovo četvrtina mlađih (24%) navodi isključivo počinioца. Da je odgovorna cela familija koja nije sprečila da se tragedija dogodi reklo je 23% ispitanika. Državne organe i institucije odgovornim za tragedije u osnovnoj školi i Mladenovcu, vidi 17% anketiranih, a 14% njih navodi da su mediji koji promovišu nasilje glavni odgovorni. Da nema odgovornih, već je reč o zločinima koji se nisu mogli sprečiti i koji se dešavaju u raznim državama, naveo je skoro svaki deveti ispitanik, odnosno 11%.

Grafikon 5.7. Ko je najodgovorniji za tragedije u OŠ Vladislav Ribnikar i Mladenovcu?

Da je najodgovorniji počinilac, iznad proseka su navodili Albanci, Bošnjaci i Mađari, oni koji žive na selu, a imaju od 19 do 25 godina i nalaze se u procesu školovanja. Mladi koji imaju od 26 do 30 godina, završenu četvorogodišnju srednju školu, visoku školu ili fakultet, a ne žele da se izjasne po pitanju svoje nacionalne pripadnosti, natprosečno su navodili da su najodgovorniji za ove dve tragedije državni organi i institucije. Isti stav ova grupa anketiranih iznosi i kada se radi o odgovornosti medija za dve tragedije. Ipak, oni koji su zaposleni u privatnom sektoru nešto više od proseka ističu odgovornost državnih organa i institucija, dok samozaposleni natprosečno navode medije kao najodgovornije za tragična dešavanja. Ispitanici koji imaju osnovno obrazovanje, nalaze se u procesu školovanja, Romi i oni koji imaju od 15 do 19 godina starosti, iznad proseka su iznosili stav da je za tragedije u osnovnoj školi i u Mladenovcu najodgovornija familija koja nije sprečila da se tragedija dogodi. Ovaj stav dele i anketirani koji rade u privatnom sektoru ili su učenici/studenti.

6. MLADI I DISKRIMINACIJA

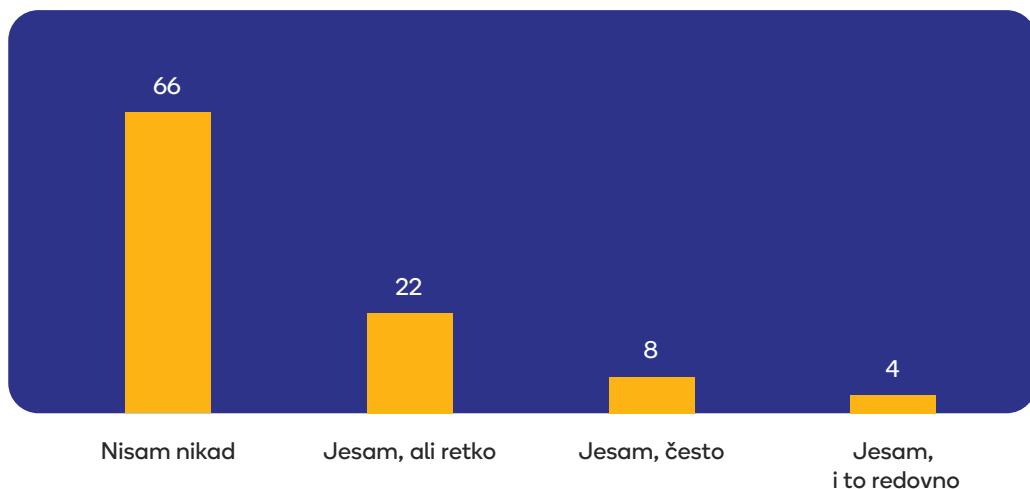
Sledeća oblast analizira stavove mladih o diskriminaciji, iskustva sa osobama koje pripadaju drugoj veri, nacijskoj ili seksualnoj orijentaciji, kao i najčešćim uzrocima zbog kojih su bili diskriminisani.

Dve trećine mladih (66%) nikada se nije osetilo diskriminisano niti je doživelo nepravdu u svom okruženju. Da je doživelo diskriminaciju ili nepravdu, ali retko, reklo je 22% ispitanika, dok 8% navodi da se često osetilo diskriminisano. Diskriminaciju redovno doživljava 4% mladih u Srbiji.

Romi, Hrvati, Bošnjaci kao i ispitanici koji nisu želeli da se izjasne koje su nacionalne pripadnosti, natprosečno su navodili da su redovno doživljavali diskriminaciju ili nepravdu. Da su često doživljavali diskriminaciju, iznad proseka su navodili Hrvati, Romi i Albanci. Oni koji su po nacionalnosti Srbi ili spadaju u neku drugu nacionalnu grupu od onih ponuđenih, natprosečno su navodili da se nisu nikad osetili diskriminisano u svom okruženju.

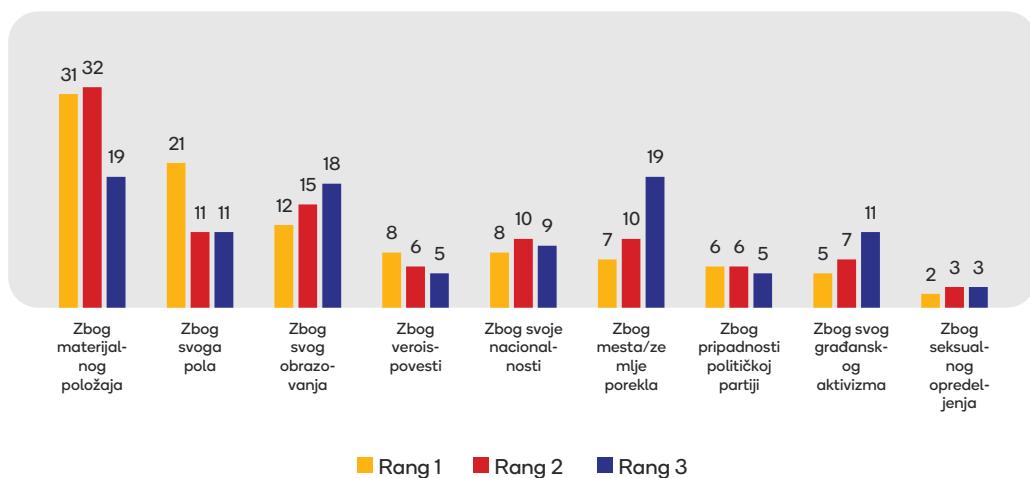
Mladi, koji su na prethodno pitanje odgovorili da su doživljavali diskriminaciju (34%), izdvajali su i tri ključna razloga zbog kojih su prošli kroz to iskustvo, rangirajući ih po principu prvog najčešćeg razloga zbog koga su diskriminisani, pa drugog i na kraju trećeg.

Grafikon 6.1. Da li ste se ikada osećali diskriminisano ili ste doživeli nepravdu u Vašem okruženju, školi, radnom mestu, instituciji, državi...?, u %

Prema prvom rangiranju, najčešći razlog zbog koga su ispitanici bili diskriminisani je njihov materijalni položaj (31%), a gotovo petina (21%) kao prvi razlog navodi njihov pol, dok 12% za prvi razlog zbog koga su diskriminisani navodi obrazovanje. Kada navode drugi razlog zbog koga su najčešće diskriminisani, mladi su navodili takođe materijalni položaj kao glavni uzrok diskriminacije (32%), pa obrazovanje i pol. Za treći razlog, najveći broj ispitanika navodio je diskriminaciju na osnovu materijalnog položaja i diskriminaciju na osnovu mesta/zemlje porekla (po 19%). Više detalja dostupno je na grafikonu ispod.

Grafikon 6.2. Molim vas da nam izdvojite DO TRI razloga zbog kojih ste doživeli diskriminaciju/ nepravdu i to tako što ćete nam prvo navesti razlog zbog koga ste najčešće diskriminisani, zatim drugi i na kraju treći, u %

Materijalni položaj kao najčešće navođen razlog za one koji su doživeli diskriminaciju, iznad proske su navodili muškarci, sa završenom školom za radnička zanimanja, a koji su po nacionalnoj pripadnosti Hrvati, Mađari, Albanci, kao i oni koji se izjašnjavaju da pripadaju nekoj drugoj grupi.

Gotovo trećina ispitanika (32%) navodi da u svom okruženju ima poznanike, ali ne i bliske ljudi koji pripadaju drugoj nacionalnoj zajednici u odnosu na njih. Da ih nema, reklo je 30% anketiranih, a skoro svaki četvrti (24%) navodi da ima bliske prijatelje koji pripadaju drugoj nacionalnoj zajednici u odnosi na njih. Da su im pripadnici druge nacionalne zajednice članovi porodice, reklo je 7% ispitanika.

Među anketiranim koj su rekli da u svom okruženju nemaju bliske ljude koji pripadaju drugoj nacionalnoj zajednici, natprosečno su se izdvojili Srbi, učenici/studenti, kao i oni koji imaju od 15 do 26 godina starosti. U svom okruženju poznanike koji pripadaju nekoj drugoj nacionalnoj zajednici, natprosečno navode da imaju mlađi koji se samozaposleni. Da za bliske prijatelje u svom okruženju imaju ljude koji pripadaju nekoj drugoj nacionalnosti, iznad proseka su navodili nezaposleni, zaposleni u privatnom i javnom sektoru, oni starosti od 26 do 30 godina, te Albanci, Mađari i Bošnjaci.

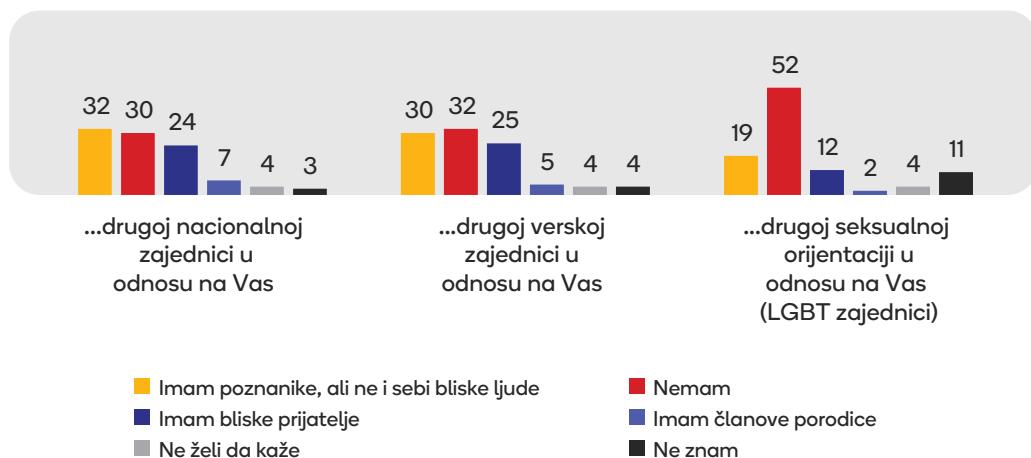
Bliske ljude koji pripadaju drugoj verskoj zajednici u odnosu na ispitanike, navodi da nema gotovo trećina – 32%. Takve poznanike, ali ne i sebi bliske ljude ima 30% mlađih, a svaki četvrti (25%) ima bliske prijatelje koji pripadaju drugoj verskoj zajednici. Da su im bliski ljudi koji pripadaju drugoj verskoj zajednici i članovi porodice, navodi 5% anketiranih.

Ispitanici koji su naveli da u svom okruženju nemaju bliske ljude koji pripadaju drugoj verskoj zajednici u odnosu na njih, natprosečno se izdvajaju među onima koji imaju od 15 do 19 godina, sa osnovnim obrazovanjem ili završenom školom za radnička zanimanja, koji žive sa roditeljima ili roditeljima, suprugom i decom, kao i svi koji su po nacionalnoj pripadnosti Slovaci. Da su im bliski ljudi koji pripadaju nekoj drugoj verskoj zajednici i bliski prijatelji, iznad proseka su navodili mlađi od 26 do 30 godina, Hrvati, Romi, Bošnjaci i Mađari, te oni koji svoju budućnost vide u nekom drugom gradu u Srbiji, a ne u Beogradu. Pripadnike druge verske zajednice za poznanike, ali ne i sebi bliske ljude, iznad proseka ističu da imaju Romi i Albanci.

Više od polovine mlađih (52%) navodi da u svom okruženje nema bliske ljude koji pripadaju drugoj seksualnoj orijentaciji u odnosu na njih. Da takve ljude ima samo za poznanike, navodi 19% anketiranih, dok 12% među njima ima i bliske prijatelje. Gotovo svaki deveti ispitanik (11%) rekao je da ne zna da li u svom okruženju ima bliske ljude koji pripadaju drugoj seksualnoj orijentaciji u odnosu na njih.

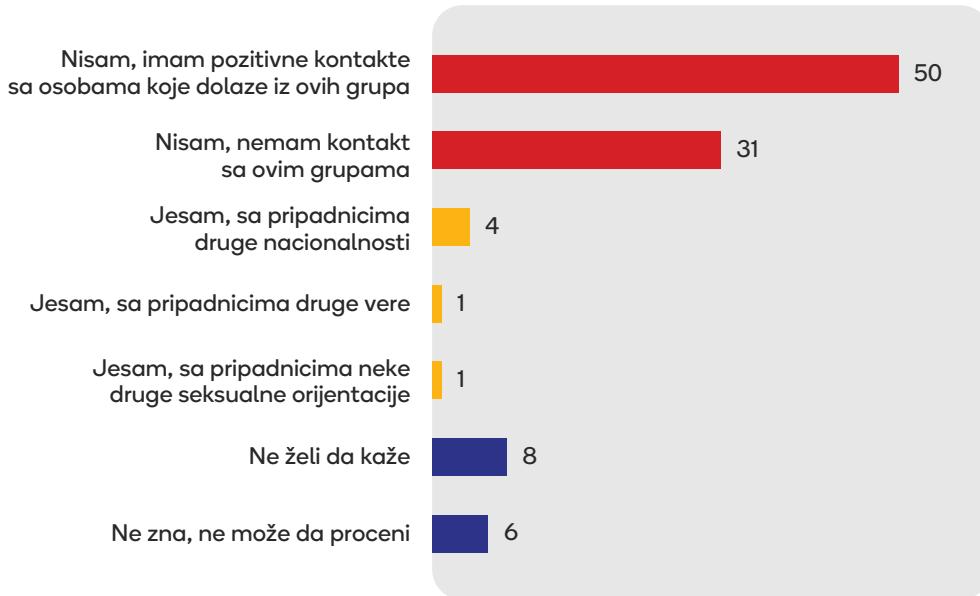
Mlađi koji navode da u svom okruženju nemaju bliske ljude koji su deo LGBT zajednice iznad proseka se izdvajaju u kategoriji onih sa završenim osnovnim obrazovanjem, muškog pola, koji svoju budućnost vide u Rusiji ili gradu u kome trenutno žive, a žive sa roditeljima ili sa roditeljima, suprugom i decom. Da su im ljudi druge seksualne orijentacije bliski prijatelji, natprosečno su navodili oni koji žive sami ili sa cimerom/cimerkom, ženskog pola, koji imaju visoko obrazovanje, a svoju budućnost vide u zemljama EU, nekom drugom gradu koji nije Beograd ili negde drugde. Oni koji žive sa cimerom/cimerkom iznad proseka su navodili da ne žele da kažu da li imaju u svom okruženju bliske ljude koji su deo LGBT zajednice.

Grafikon 6.3. Da li Vi u svom okruženju imate sebi bliske ljude (bliske prijatelje, kumove, porodicu...) koji pripadaju..., u %

Polovina mlađih nije imala negativna iskustva sa osobama koje su druge vere, nacionalnosti ili seksualne orijentacije. Ova grupa ispitanika navodi da je sa njima ostvarila pozitivne kontakte. Da sa ovim osobama nije imalo negativna iskustva, jer nemaju kontakt sa njima, naveo je 31% anketiranih. Među 6% ispitanika koji su imali neko negativno iskustvo, 4% je takvo iskustvo imalo sa pripadnicima druge nacionalnosti, a po 1% jeste je to doživelo sa pripadnicima druge vere i neke druge seksualne orijentacije.

Grafikon 6.4. Da li ste do sada imali neka negativna iskustva sa osobama koje pripadaju nekoj drugoj naciji, veri ili su neke druge seksualne orijentacije u odnosu na Vas i ako da sa kim?, u %

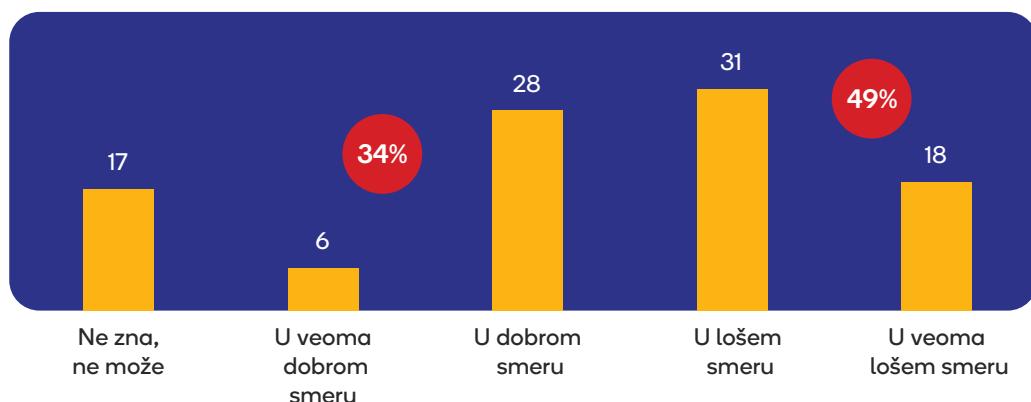
Da nisu imali negativno iskustvo sa ovim grupama, jer sa njima nemaju kontakt iznad proseka su navodili mladi od 15 do 19 godina i Srbi. Pozitivno iskustvo sa ovim grupama imaju natprosečno mladi starosti od 19 do 30 godina, Mađari, Bošnjaci, kao i oni koji se izjašnjavaju kao pripadnici neke druge nacionalne grupe od ponuđenih, te visokoobrazovani. Da su negativno iskustvo imali sa pripadnicima druge nacionalnosti, iznad proseka su isticali Romi, od 15 do 19 godina starosti, sa osnovnim obrazovanjem ili koji su još uvek u procesu školovanja, a svoju budućnost vide u nekom drugom gradu u Srbiji, ne u Beogradu. Negativna iskustva sa pripadnicima druge vere imali su natprosečno mladi od 19 do 25 godina.

7. POLITIČKA I DRUŠTVENA PITANJA

7.1 UČEŠĆE MLADIH U POLITIČKOM ŽIVOTU SRBIJE

Jedan od ključnih problema sa kojima se država Srbija danas susreće je veliki broj mlađih koji odlaze iz zemlje i onih koji razmišljaju o tome i traže priliku da napuste zemlju. Razloge za migracije mlađih treba tražiti u njihovoj percepciji budućnosti zemlje i pravca u kom se kreće njihova država – grafikon 7.1.

Grafikon 7.1 – U kom smeru se kreće država Srbija?, u %

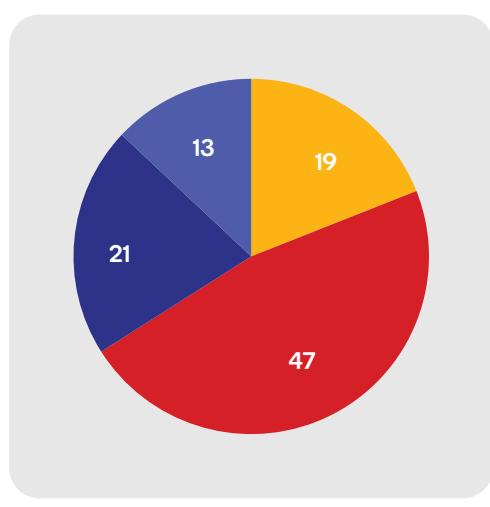
Svaka druga mlada osoba u Srbiji smatra da se država u kojoj živi kreće u lošem smeru (49%), dok svaka treća (34%) veruje da je pravac u kome se kreće država dobar. Upravo među onim mlađim ljudima koji svoju budućnost vide van zemlje iznad proseka pronalazimo ispitanike koji veruju da se Srbija kreće u lošem pravcu i koji su pesimisti po pitanju budućnosti zemlje.

Evidentna je i korelacija u percepciji pravca kretanja države i stepena obrazovanje ispitanika – što je ispitanik obrazovaniji, primetniji je i pesimizam po pitanju pravca kretanja države. Pesimizam prema budućnosti Srbije je iznad proseka prisutan i kod mlađih Beograđana, kod onih koji su stariji od 19 godina, ali i kod mlađih koji dolaze iz redova bošnjačke, albanske i romske nacionalne manjine.

Zanimljivo je da među mlađima koji imaju osećaj da se Srbija kreće u lošem pravcu iznad proseka nalazimo one koji veruju da alternativu demokratiji kao sistemu vladavine treba tražiti u nedemokratskim sistemima vladanja. U proseku, na celokupnom uzorku, 13% ispitanika smatra da nedemokratični sistem vladanja ponekada može biti bolji od demokratije, dok među onima koji veruju da se Srbija kreće u lošem pravcu njihov procenat iznosi visokih 20%.

Generalno, mlađi u Srbiji imaju pozitivan odnos prema demokratiji i skoro polovina njih (47%) smatra da je demokratija bolja od svih drugih oblika vladavine. Sa druge strane, procenat mlađih koji se ne slažu sa ovom konstatacijom ili ne mogu da procene njenu vrednost, je veći od polovine – 52%, što predstavlja zabrinjavajući podatak.

Grafikon 7.2 – Odnos mlađih u Srbiji prema demokratiji, u %

- Ne zna, ne može da proceni
- Demokratija je bolja od svih drugih oblika vladavine
- Za ljude kao ja i demokratski i nedemokratski režim su isti
- U nekim slučajevima, nedemokratska vlada može biti bolja od demokratske

Alternativu demokratiji, kao najboljoj vrsti vladavine susrećemo kod jedne trećine ispitanika (34%) u starosnoj kategoriji 15 do 30 godina. Nešto više od jedne petine (21%) pokazuje ravnodušnost prema ovom pitanju i smatra da za njih lično nema razlike da li se na čelu države nalazi demokratski ili nedemokratski režim. Pored toga, 13% mlađih pokazuje autoritarne tendencije uvereni da bi u pojedinim društvenim nedemokratska vlada bila bolja od demokratske.

Odnos prema demokratiji je uslovjen obrazovanjem ispitanika – što je viši stepen obrazovanja to je odnos prema demokratiji pozitivniji, pa tako 56% mlađih sa završenim visokom obrazovanjem smatra demokratiju najboljim mogućim oblikom vladavine. Iznad proseka ovaj stav pronalazimo i kod mlađih u Beogradu i generalno urbanim sredinama u odnosu na ruralne, kao i kod onih koji spadaju u starosnu kategoriju 26 do 30 godina starosti.

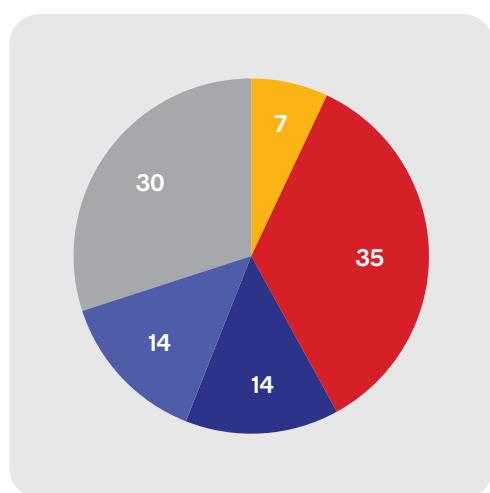
Zanimljivo je da, kod mlađih koji su pripadnici

srpske nacionalnosti, pronalazimo više onih koji imaju pozitivan stav prema demokratiji u odnosu na mlađe koji dolaze iz redova nacionalnih manjina. Pozitivniji odnos prema autoritarnim režimima srećemo kod mlađih Roma, Bošnjaka, pa i Hrvata, što takođe može biti uslovljeno i mestom sticanja, a ne isključivo nacionalnom pripadnošću ispitanika.

Odnos prema demokratiji umnogome uslovljava i odnos građana prema izborima i njihovoj odluci da apstiniraju od izbornog procesa. Tek svaki treći ispitanik (35%) koji spada u kategoriju mlađih u Srbiji je redovan glasač na izborima. Kod ostalih ispitanika je učešće na izborima uslovljeno trenutnom motivacijom ili se prosto radi o tradicionalnim apstinentima od glasanja.

Među mladima koji redovno izlaze na izbore više od polovine (55%) ima pozitivan odnos prema demokratiji. Što je slabije učešće u izbornom procesu, to je lošiji odnos prema demokratiji, odnosno smanjuje se procenat onih koji veruju da je demokratija najbolji mogući oblik vladavine. Tek nešto više od trećine mlađih (35%) koji kažu da obično ne izlaze na izbore smatra demokratiju najboljim mogućim oblikom vladavine, dok 27% među njima veruje da im je svejedno u kom režimu vladavine žive.

Grafikon 7.3 – Šta biste za sebe rekli kada je reč o izlasku na izbore?, u %

- Ne želi da kaže
- Obično izlazim
- Obično ne izlazim
- Nema pravila, nekad da, nekad ne
- Nisam punoletan od kada sam punoletan nije bilo izbora

Na izbore iznad proseka izlaze oni ispitanici koji imaju visoko obrazovanje, mlađi Bošnjaci i oni koji imaju 26 do 30 godina života. Sa druge strane, među onima koji ne izlaze na izbore susrećemo najviše mlađih koji dolaze iz regionalne Vojvodine.

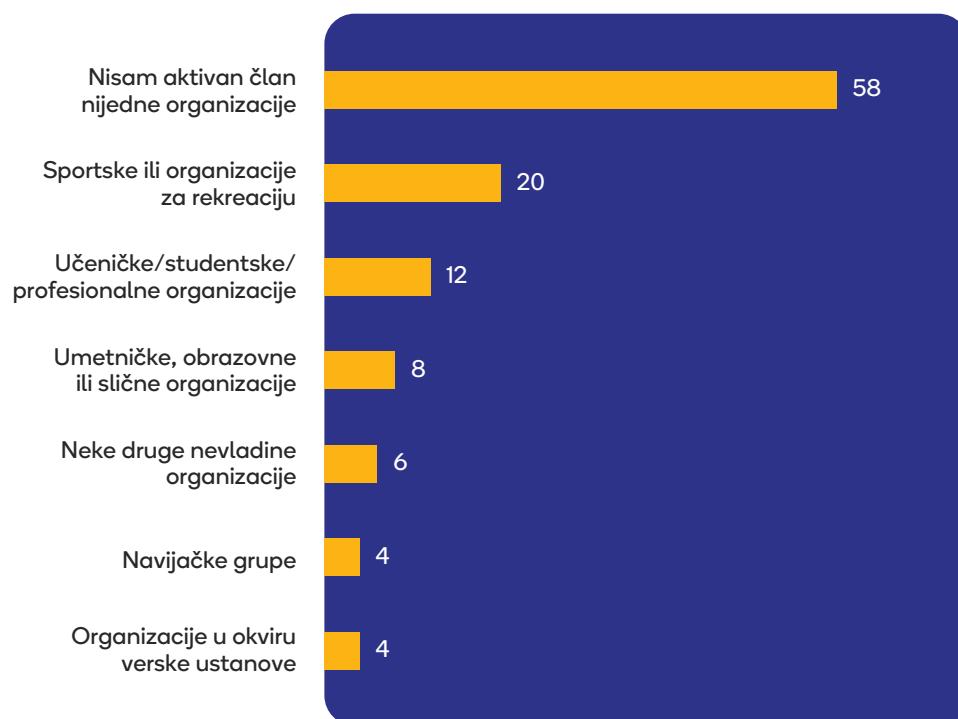
Razlog zbog kojih jedan deo mlađih u Srbiji ne izlazi ne izbore treba tražiti i u tome što 82% anketiranih ne vidi nijednog političara, niti političku partiju koja zastupa njihove interese. Percepcija mlađih u Srbiji ukazuje na to da ne postoji politička opcija u čijem fokusu je položaj građana mlađih od 30 godina, rešavanje problema sa kojima se susreću, kao i njihova budućnost u zemlji.

Kod preostalih 18% mlađih, koji na ovo otvoreno pitanje navode političara ili stranku, u najvećem broju slučajeva se kao primarna opcija pojavljuju Aleksandar Vučić i Srpska napredna stranka sa po 4%, dok su ostale partije ili pojedinci pomenuti od strane manje od 10 ispitanika.

Slabije učešće mlađih u društvenom i političkom životu u Srbiji potvrđuje i podatak da među njima 58% nije član nijedne organizacije koja okuplja građana u bilo kojoj formi aktivizma – grafikon 7.4. Svaki peti ispitanik je član neke od sportskih organizacija (20%), dok je 12% onih koji su učlanjeni u učeničke, to jest studentske ili profesionalne organizacije.

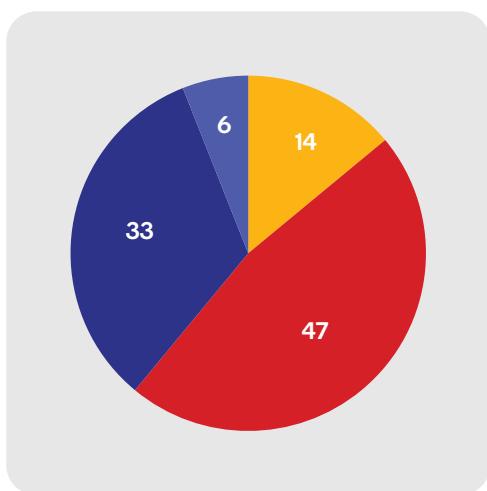
Umetničke i obrazovne organizacije okupljaju 8% mlađih, civilno društvo 6%, a po 4% je aktivno u verskim organizacijama i organizovanim navijačkim grupama.

Grafikon 7.4 – Da li ste aktivni član neke od sledećih organizacija?, u %

Mladi u Srbiji prepoznaju mogućnost građana imaju da svoje stavove, zahteve i potrebe izraže kroz aktivnosti poput protesta, referendumu, peticija i štrajkova. U mogućnost izražavanja stavova kroz protestne aktivnosti veruje 80% anketiranih starosnog uzrasta 15 do 30 godina, od toga 47% veruje da je to moguće bez bilo kakvih ograničenja, a 33% da su ove aktivnosti omogućene uz određena ograničenja – grafikon 7.5

Grafikon 7.5 – Da li mislite da je u državi Srbiji dozvoljeno organizovati sledeće aktivnosti kao što su štrajkovi, referendumi, mirni ulični protesti, peticije i sl.?, u %

- Ne zna, ne može da proceni
- Da
- Da, uz određena ograničenja
- Ne

Sa mogućnošću da kroz neku formu protesta ili referendumima izraze svoje nezadovoljstvo stanjem u društvu su u većoj meri upoznati ispitanici sa visokim stepenom obrazovanja, oni koji dolaze iz Južne i Istočne Srbije i oni koji su stariji od 19 godina.

One kategorije ispitanika koje su često na josetljivije i čiji su interesi u srpskom društvu najugroženiji, koje čine mladi sa završenom osnovnom školom i školom za radnička zanimanja, su ispod proseka upoznate sa mogućnošću da zaštite svoje interesu kroz proteste ili građanske inicijative.

Grafikon 7.6 – U Srbiji se trenutno organizuju protesti “Srbija protiv nasilja”. Kakav je Vas stav prema tim protestima?, u %

Visoku svest mladih o mogućnosti da se izraze kroz proteste potvrđuje i podatak da je više od 80% ispitanika upoznato sa protestima „Srbija protiv nasilja“ i da ih podržava skoro dve trećine anketiranih – 64%. Nepuna polovina mladih u Srbiji podržava proteste bez ličnog učešća u njima (47%), dok je 17% onih koji tvrde da ih podržavaju i da su makar jednom bili deo protesta.

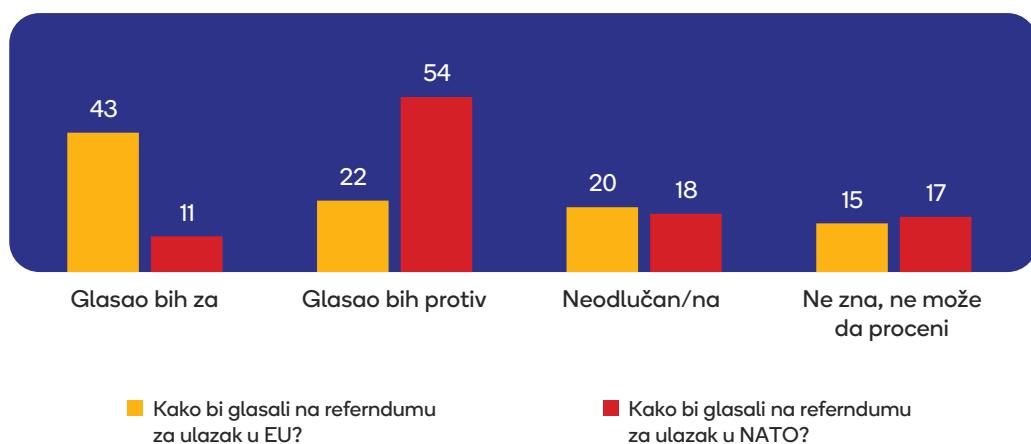
Učešće na protestima uzimaju oni koji ispitanici koji imaju visok stepen obrazovanja, dok oni koji su u procesu školovanja ili imaju završenu srednju školu daju podršku protestima bez participacije u njima. Očekivano, protesti su tema sa kojom su bolje upoznati, a i direktno uključeni, oni koji žive u gradovima, prevashodno u regionu Beograda gde su protesti bili najintenzivniji. U protestima iznad proseka učestvuju ispitanici koji imaju između 26 i 30 godina starosti.

Kada je reč o evroatlantskim integracijama, mladi u Srbiji su skloni da podrže ulazak Srbije u Evropsku uniju, dok tek svaki deveti ispitanik pruža podršku članstvu države u NATO paktu – grafikon 7.7.

Četiri puta više ispitanika (43%) podržava ulazak naše države u Evropsku uniju u odnosu na one koji podržavaju ulazak u NATO pakt (11%). Protivljenje članstvu u EU iskazalo je nešto više od jedne petine građana starosnog uzrasta 15 do 30 godina (22%), dok je više od jedne polovine onih koji se protive ulasku u NATO pakt.

Ne treba zanemariti činjenicu da je jedna petina anketiranih neodlučna po pitanju evroatlantskih integracija i da bi svoj sud doneli tek onda kada bi ova tema postala aktuelna u sprskom društvu.

Grafikon 7.7 – Odnos prema evroatlantskim integracijama, u %

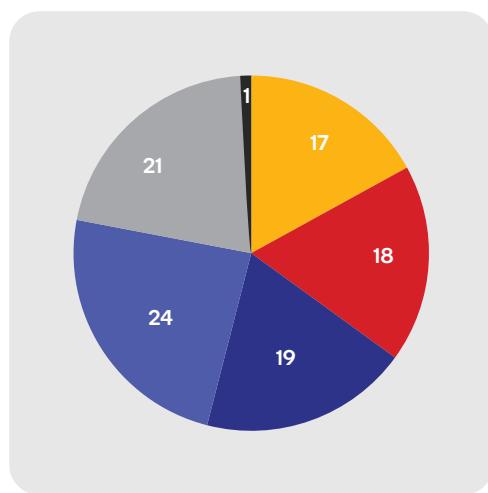
Evroatlantskim integracijama su skloniji ispitanici starosnog uzrasta 26 do 30 godina života, oni koji imaju završen fakultet i žive u gradu, prevashodno u Beogradu, ali i u Južnoj i Istočnoj Srbiji.

NATO pakt uživa iznadprosečnu podršku i kod mlađih ispitanika koji su pripadnici nacionalnih manjina u Srbiji, mada ni među njima ta podrška nije natpolovična.

7.2 MLADI I MILITARIZAM

Stavovi mlađih u Srbiji prema ratom obojenim događajima iz prošlosti su veoma podeljeni. Na pitanje o ulozi sopstvenog naroda u sukobima devedesetih, podjednak procenat ispitanika je odabralo svaku od ponuđenih opcija osim jedne – „Moj narod je jedini krivac“ – grafikon 7.8.

Grafikon 7.8 – Odnos prema prošlosti i ratovima devedesetih, u %

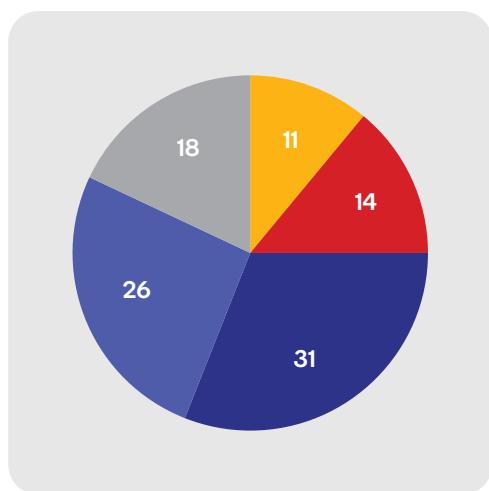
- Ne zna, ne može da proceni
- Moj narod nije nista loše uradio
- Moj narod je samo žrtva
- Samo neki pripadnici mog naroda su se loše poneli
- Moj narod je podjednako kriv kao i svi ostali narodi sa ovih prostora

Iako odbijaju kolektivnu odgovornost, mlađi su svesni da je onima sa kojim dele nacionalnost bilo pojedinaca koji su se loše poneli, odnosno činili zločine na prostoru bivše Jugoslavije. Najveći procenat mlađih (24%) se slaže sa ovom konstatacijom. Svaki peti ispitanik (21%) veruje da podjednaku krivicu snose svi narodi sa ovih prostora i da narod kome pripada nije ništa više (ili manje) odgovoran od ostalih.

Tezu o podeljenoj odgovornosti svih naroda iz bivše Jugoslavije iznad proseka podržavaju oni ispitanici koji su završili fakultet, koji žive u Beogradu i koji imaju više od 20 godina života. Sa druge strane, osećaj da su žrtve u ovom sukobu je najizraženiji među mlađima koji dolaze iz redova bošnjačke nacionalne manjine. Među njima je 31% onih koji smatraju da njihov narod nije učinio ništa loše i 29% onih koji tvrde da je njihov narod samo žrtva dešavanja u bivšoj Jugoslaviji.

Ratovi devedesetih i žrtve koje su ih pratile su umnogome uticale na to da se i u društвima u kojim je vojska i dalje institucija kojoj se najviše veruje, a odlazak u vojsku doživljava kao čast i obaveza, promeni odnos prema obaveznom vojnom roku.

Grafikon 7.9 – Odnos prema ponovnom uvođenju obaveznog vojnog roka, u %

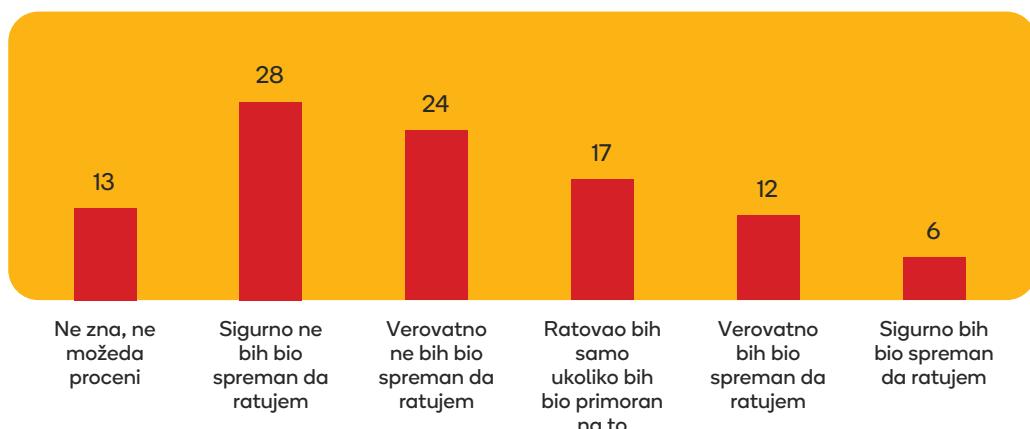
- Ne zna, ne može da proceni
- Da, snažno podržavam
- Da, generalno podržavam
- Ne, generalno ne podržavam
- Ne, izrazito ne podržavam

Mladi u Srbiji su podeljeni po pitanju ponovnog uvođenja obaveznog vojnog roka u toj meri da je 45% onih koji ovo podržavaju naspram 44% onih koji se protive ovoj meri. Svaki deveti ispitanik ne može da proceni, ni da se izjasni po ovom pitanju – 11%.

Protivljenje vojnom roku je u nešto većoj meri prisutno kod obrazovanih slojeva stanovništva, kod onih koji žive u Beogradu i, očekivano, pripadnika nacionalnih manjina. Nešto bliži stavu da vojni rok treba vratiti su Srbi, zatim oni koji imaju završena četiri razreda srednje škole i mlađi koji žive u južnim i istočnim delovima Srbije.

Smanjenje procenta mlađih koji podržavaju uvođenje vojnog primetno utiče i na manju želju ispitanika da učestvuju u ratnim sukobima radi odbrane interesa naroda kome pripadaju – grafikon 7.10.

Grafikon 7.10 – Da li biste vi lično bili spremni da stanete u odbranu svog naroda ukoliko bi njegovi interesi ili bezbednost bili ugroženi?, u %

Više od polovine mlađih u Srbiji (52%) nije spremno da ulazi u oružani sukob radi interesa ili bezbednosti svojih sunarodnika, naspram 18% onih koji pokazuju spremnost za to. Manje od jedne petine (17%) bi išlo u rat isključivo ukoliko bi bili primorani da to učine.

Očekivano, muškarci su ti koji više vrednuju odlazak u rat od žena, Srbi u nešto većoj meri u odnosu na manjinske narode koji žive u Srbiji, a zatim i oni koji su nastanjeni na području centralne Srbije.

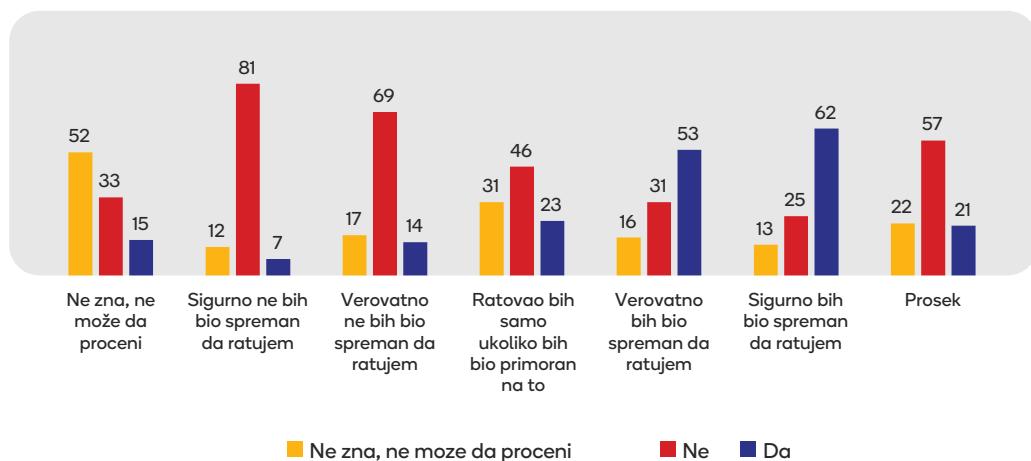
Među onima koji nisu spremni da ratuju izdvajaju se ispitanice kao i oni koji žive na teritoriji Vojvodine i Beograda.

Kada spremnost za rat povežemo sa teritorijom južne srpske pokrajine, Kosova i Metohije, dobijamo podatak da tek svaka peta mlađa osoba (21%) smatra da je opravданo ući u oružani sukob kako bi južna pokrajina ostala u Srbiji, dok se više od jedne polovine (57%) protivi toj ideji. Oružani sukob radi ostanka Kosova i Metohije u sastavu Srbije iznad proseka opravdavaju muškarci, oni koji žive u ruralnim sredinama, posebno u regionu Južne i Istočne Srbije.

Pored toga, spremnost za rat zbog Kosova i Metohije je prisutnija kod onih ispitanika koji su već izjavili da su spremni da odbrane interes i bezbednost svog naroda – grafikon 7.11.

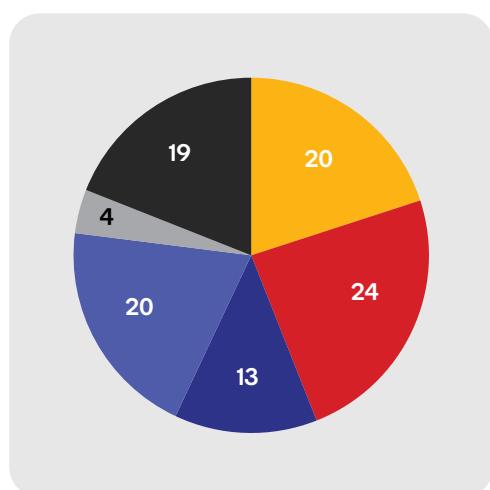
Skoro dve trećine mlađih (62%) koji su potvrdili da su spremni da brane interes i bezbednost svog naroda veruje da je oružani sukob za očuvanje Kosova i Metohije u Srbiji opravdan. Više od polovine ispitanika (53%) koji bi se verovatno uključili u odbrani interesa svog naroda se slaže sa ovim i potvrđuje da je oružani sukob zbog Kosova i Metohije opravdan.

Grafikon 7.11 – Spremnost na odbranu svog naroda i opravdanost ulaska u oružani sukob kako bi AP KiM ostala u sastavu Srbije, u %

Percepcija budućnosti Kosova i Metohije takođe predstavlja jedno od pitanja oko kojih se stavovi mlađih osoba u Srbiji razilaze – grafikon 7.12. Svaki četvrti anketirani (24%) veruje da će Kosovo i Metohija na kraju ipak ostati deo Srbije, a svaki peti da će biti nezavisno (20%).

Grafikon 7.12 – Kako vidite budućnost Kosova i Metohije?, u %

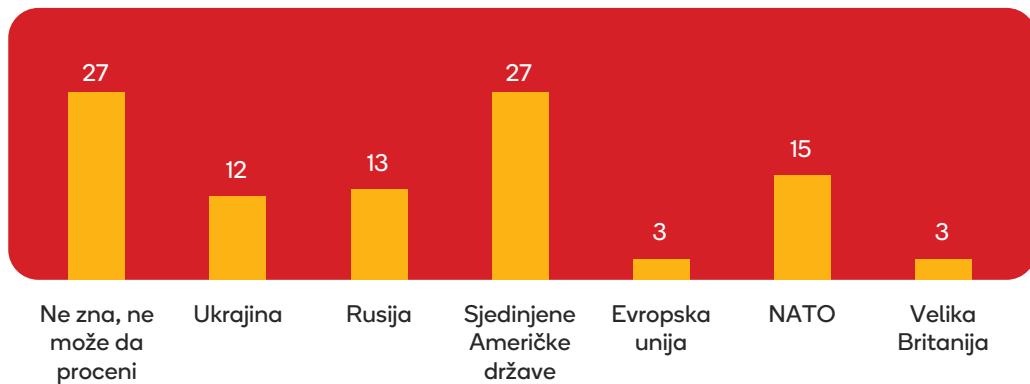
- Ne zna, ne može da proceni
- Bice deo Srbije
- Podelice se izmedju Albanije i Srbije
- Bice nezavisno
- Ujedinice se sa Albanijom
- Ostace "zamrznutu konflikt" kao i do sada

Još jedna petina ispitanika (19%) veruje da će problem Kosova i Metohije još dugo vremena biti aktuelan kao zamrznuti konflikt, dok je naspram njih 13% onih koji veruju u podelu KiM između Srbije i Albanije.

Žene, visoko obrazovani ispitanici, oni koji dolaze iz Vojvodine i Beograda, kao i mlađi Bošnjaci su veći pesimisti od proseka kada je u pitanju ostanak Kosova i Metohije u Srbiji. Građani koji žive na selu u centralnoj Srbiji, oni koji imaju 15 do 18 godina, veruju u to da Srbija neće izgubiti ovaj deo svoje teritorije, ali su takođe svesni da postoji mogućnost podele ili zamrznutog konflikta.

Kada je u pitanju aktuelni sukob u Ukrajini koji je doveo svet na ivicu najvećeg rata u poslednjih 70 godina, mlađi u Srbiji većinski podržavaju ruski narativ – grafikon 7.13.

Grafikon 7.13 – Koja od navedenih zemalja/organizacija je najodgovornija za krizu u Ukrajini?, u %

Kada izuzmemo četvrtinu anektiranih (27%) koji ne mogu da procene ko je odgovoran za rat u Ukrajini, među preostalim ispitanicima, njih 60% krivicu svaljuje na Ukrayinu i njene saveznike (SAD, NATO, Veliku Britaniju i Evropsku uniju). Rusiju kao najodgovorniju stranu u ovom ratnom sukobu percipira 13% mladih u Srbiji.

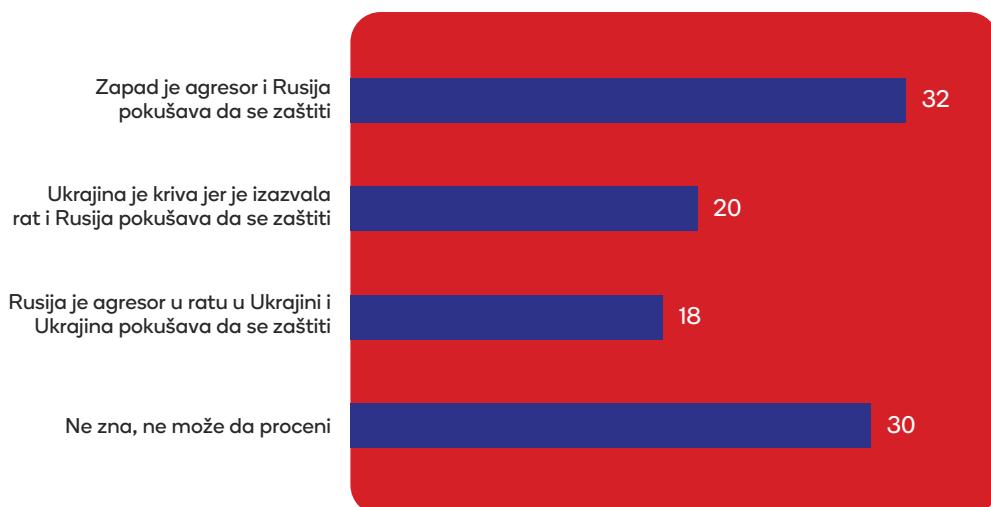
Muškarci su ti koji u većoj meri krivce traže na zapadu, među ukrajinski saveznicima u odnosu na žene, pored njih ovaj trend susrećemo i kod ispitanika koji imaju završenu trogodišnju srednju školu ili su još uvek u procesu školovanja, kao i kod onih sa juga i istoka Srbije.

Rusku odgovornost za sukob iznad proseka susrećemo kod žena, kod ispitanika sa završenim fakultetom, starosnog uzrasta 26 do 30 godina, pripadnika manjinskih naroda i onih koji žive u Zapadnoj Srbiji i Šumadiji.

Percepciju o tome da su Rusi najmanje krivi za trenutno stanje u Ukrajini potvrđuje nalaza predstavljen u grafikonu 7.14. Rusiju kao agresora u Ukrajini vidi manje od jedne petine anektiranih (18%). Ovde se dominantno radi o najstarijoj kategoriji ispitanika (26 – 30 godina), sa završenim fakultetom, građanima koji dolaze iz redova manjinskih naroda u Srbiji, kao i onim koji žive u Zapadnoj Srbiji i Šumadiji.

Krivicu Ukrayine i njenih saveznika ističu mlađi uzrasta 19 do 26 godina, zatim oni koji žive u Južnoj i Istočnoj Srbiji sa završenom srednjom trogodišnjom ili četvorogodišnjom školom.

Grafikon 7.14 – Sa kojom od tvrdnji se najviše slažete?, u %

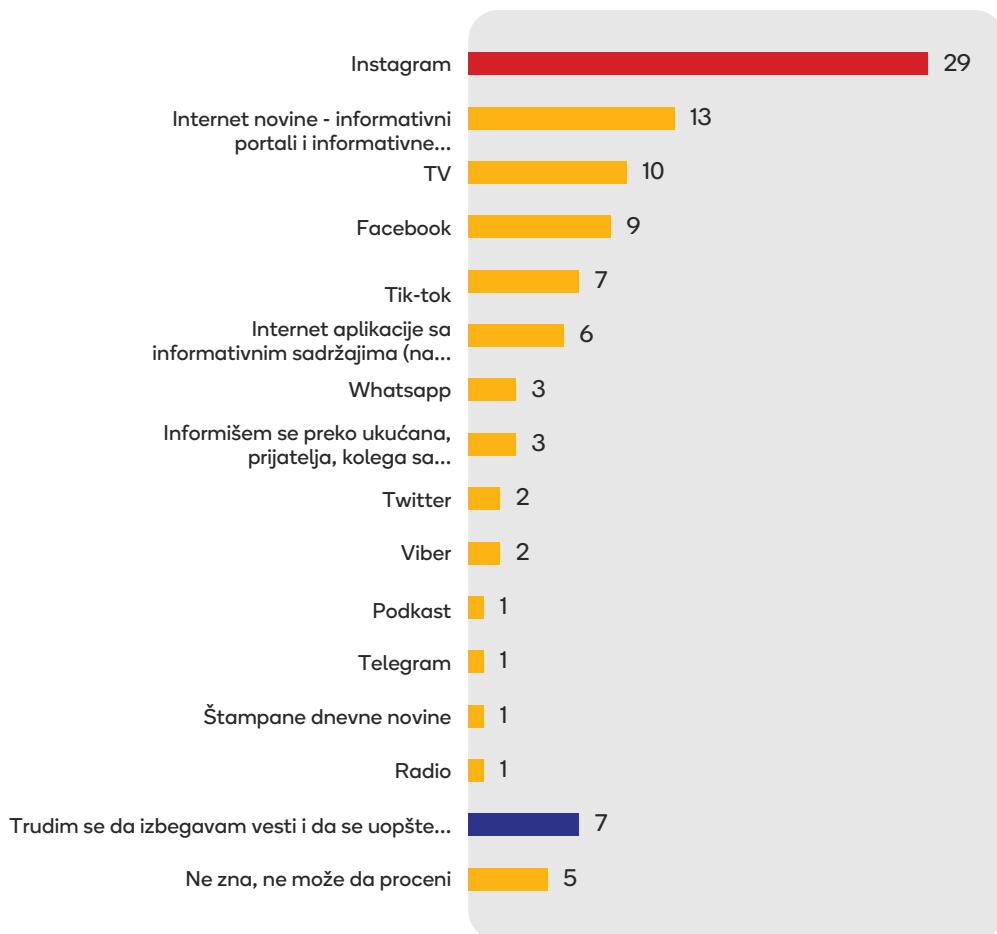

8. INFORMISANJE MLADIH

Mladim građanima Srbije smo postavili set pitanja koji se odnose na njihovo informisanje, odnosno koje kanale informisanja najčešće koriste, kao i koje su to društvene mreže koje koriste, koliko vremena provode uz iste, ali i da li primećuju negativne sadržaje tokom informisanja.

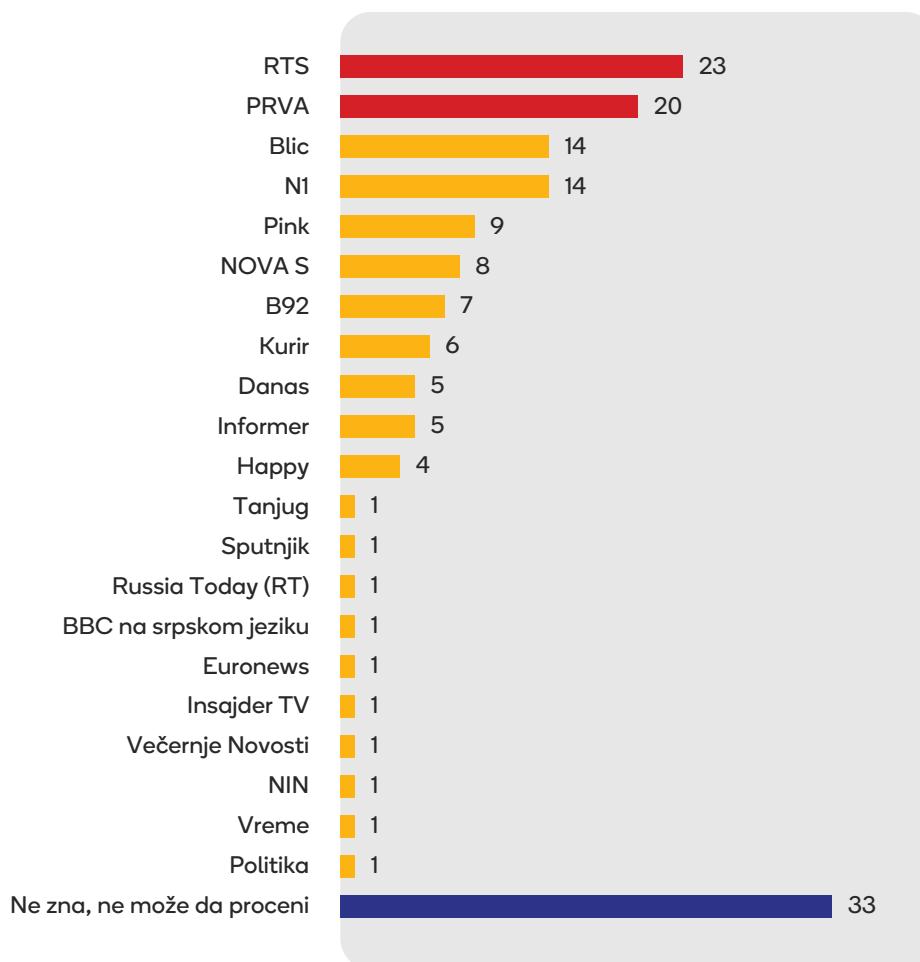
Prvo pitanje u ovom poglavlju koje se tiče informisanosti jeste koji je to prvi mediji koji mladi otvore ujutru u potrazi za informacijama, najveći procenat mladih navodi Instagram (29%) kao prvi izvor informacija. Internet novine – informativne portale i informativne strane kao prvi mediji koji otvore ujutru u potrazi za informacijama navodi 13% mladih, dok svaki deseti ispitanik navodi da je to TV. Nešto manji procenat ispitanika (9%) navodi da je Facebook prvi mediji koji ujutru otvore, dok 7% navodi da je to ipak Tik-Tok. Internet aplikacije sa informativnim sadržajima kao prvi mediji koji ujutru otvori navodi 6% ispitanika. Po 3% mladih kao svoj odgovor navodi Whatsapp i da se informiše preko ukućana, prijatelja i kolega sa posla, dok po 2% mladih navodi da ujutru u potrazi za informacijama prvo otvori Twitter i Viber. S druge strane, 7% mladih navodi da se trudi da izbegne vesti i da se uopšte informiše, ovaj odgovor iznad proseka daju nezaposleni, žene, oni koji su završili osnovnu školu ili manje i mladi bošnjačke nacionalnosti. Da je Instagram prvi mediji koji otvore ujutru u potrazi za informacijama iznad proseka navode učenici/studenti, odnosno mladi koji su još uvek u procesu obrazovanja i mladi srpske nacionalnosti.

Grafikon 8.1. Koji je prvi mediji koji otvorite ujutru u potrazi za informacijama?, u %

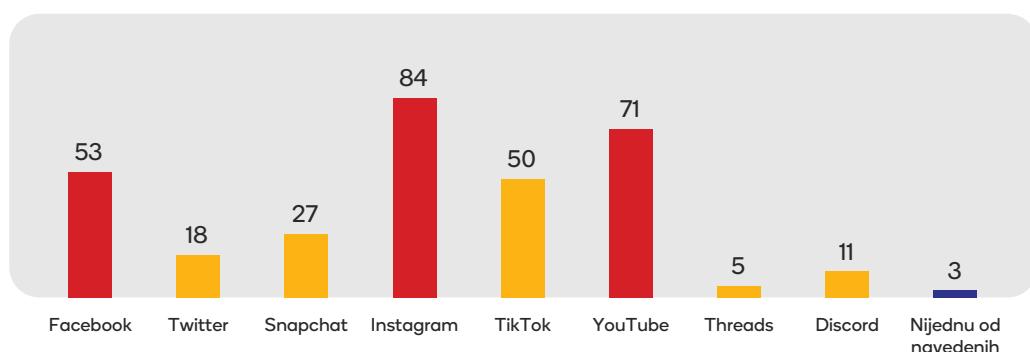
Mladi se o društvenim, političkim, ekonomskim i drugim važnim temama obično informišu putem RTS-a (23%) i PRVE (20%). Blic i N1 kao izvor informisanja navodi po 14% mladih, dok 9% mladih navodi da je to Pink. Nešto manji procenat mladih (8%) navodi da se putem NOVE S informiše o društvenim, političkim, ekonomskim i drugim važnim temama, dok 7% navodi B92. Kurir kao svoj izbor za informisanje navodi 6% mladih, po 5% mladih navodi Danas i Informer, dok Happy navodi 4% mladih. Po jedan procenat mladih navodilo je sledeće medije kao medije preko kojih se obično informiše o društvenim, političkim, ekonomskim i drugim važnim temama: Tanjug, Sputnjik, Russia Today (RT), BBC na srpskom jeziku, Euronews, Insajder TV, Večernje Novosti, NIN, Vreme i Politika. S druge strane, najveći procenat mladih, trećina, navelo je da ne zna, ne može da proceni preko koja dva medija se obično informiše o društvenim, političkim, ekonomskim i drugim važnim temama.

Grafikon 8.2. Putem koja dva od navedenih medija se obično informišete o društvenim, političkim, ekonomskim i drugim važnim temama?, moguće više odgovora, u %

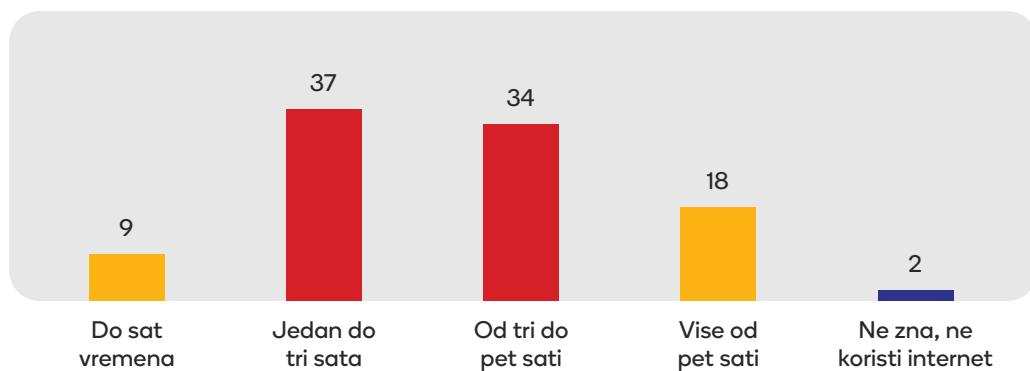
Kada je reč o društvenim mrežama, primećujemo da mladi najviše koriste Instagram (84%), zatim YouTube (71%), Facebook (53%) i na kraju TikTok (50%). Snapchat koristi malo više od četvrtine mlađih (27%), dok 18% navodi da koristi Twitter. Svaki deveti ispitanik koristi Discord, dok svega 5% koristi Threads.

Grafikon 8.3. Koje društvene mreže koristite?, moguće više odgovora, u %

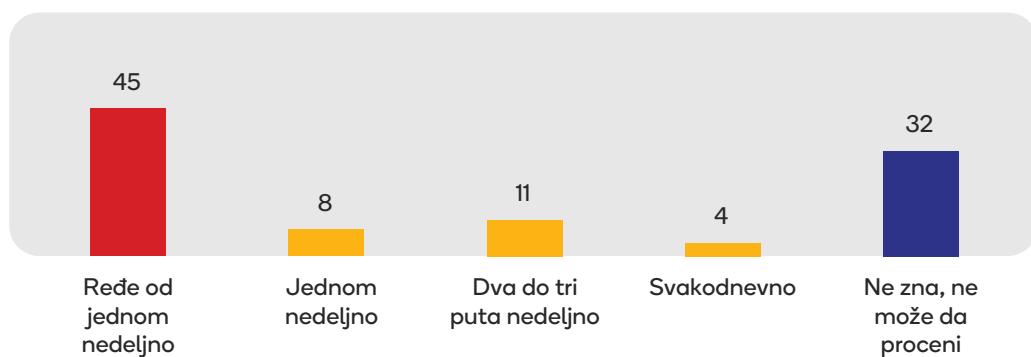
Najveći procenat mladih dnevno na internetu provede između jednog i tri sata (37%), dok nešto manji procenat mladih (34%) procenjuje da na internetu dnevno provede od tri do pet sati. Više od pet sati na internetu dnevno provede 18% mladih, dok 9% mladih navodi da na internetu dnevno provede do sat vremena. Da dnevno na internetu provede do sat vremena iznad proseka navode mladi romske nacionalnosti, najstarija grupa mladih (26 – 30 godina) i oni sa završenom srednjom školom za radnička zanimanja. S druge strane, da na internetu dnevno provede više od pet sati iznad proseka navode mladi koji su još u procesu školovanja, oni koji imaju između 15 i 18 godina i mladi mađarske nacionalnosti.

Grafikon 8.4. Prema vašoj proceni, koliko vremena dnevno provodite na internetu?, u %

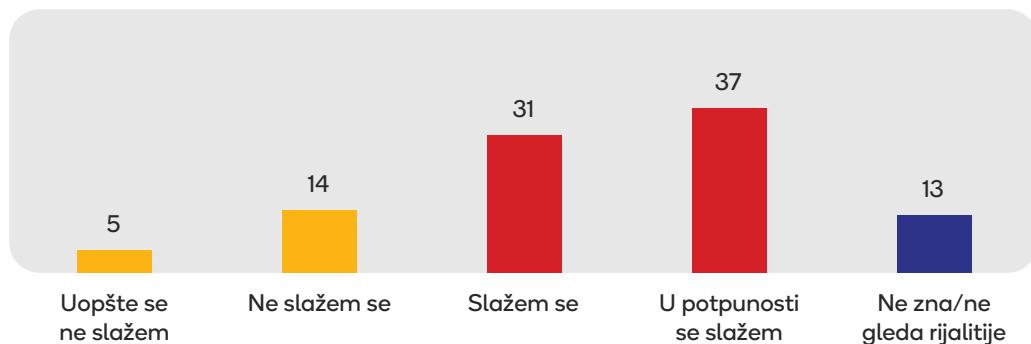
Rijaliti programe ređe od jednom nedeljno prati 45% mlađih. Jednom nedeljno rijaliti programe prati 8% mlađih, dok svaki deveti ispitanik navodi da rijaliti programe gleda dva, tri puta nedeljno. Svega 4% mlađih navodi da rijaliti gleda svakodnevno. S druge strane, skoro trećina mlađih (32%) navodi da ne zna, ne može da proceni koliko često prate rijaliti programe. Rijaliti programe svakodnevno iznad proseka prate zaposleni u privatnom sektoru, oni koji žive sa cimerom/cimerkom, mlađi romske nacionalnosti, oni sa završenom školom za radnička zanimanja i mlađi iz Južne i Istočne Srbije. S druge strane, ređe od jednom nedeljno rijaliti programe iznad proseka prate zaposleni u javnom sektoru, visoko obrazovani, oni koji žive u zajednici (sa roditeljima, suprugom/partnerom i decom), mlađi bošnjačke nacionalnosti i oni koji su iz Zapadne Srbije i Šumadije.

Grafikon 8.5. Da li i koliko često pratite rijaliti programe, na bilo kojoj platformi (TV, mreže, internet)?, u %

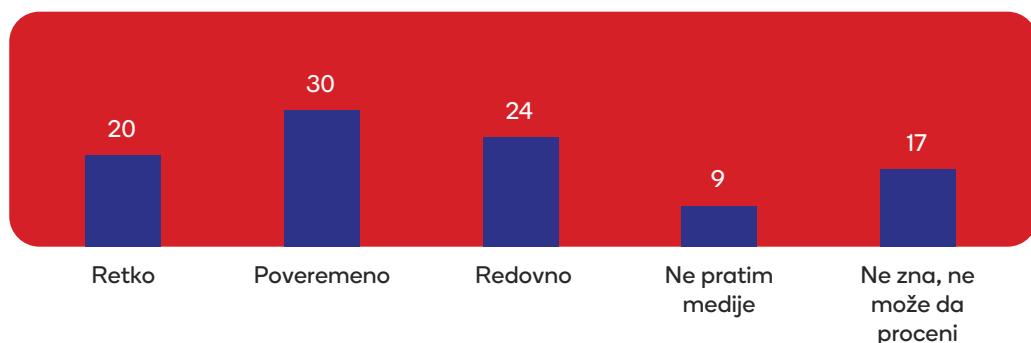
Mlade smo pitali da li se slažu da bi država trebalo da interveniše i zbrani rijaliti program, najveći procenat mlađih, zbirno 68%, se slaže i u potpunosti se slaže sa ovom idejom. S druge strane, da se uopšte ne slaže i da se ne slaže sa idejom ukidanja ove vrste programa navodi zbirno 19% mlađih. Da ne zna, odnosno da ne gleda rijalitije navodi 13% mlađih. Ukrštanjem sa demografijom primećujemo da se među mlađima koji se uopšte ne slažu sa zabranom rijaliti programa izdvajaju iste grupe ispitanika koji su naveli da svakodnevno prate ovu vrstu programa, odnosno nezaposleni, oni sa završenom osnovnom školom ili manje, mlađi romske nacionalnosti, oni iz Južne i Istočne Srbije i mlađi od 26 do 30 godina. S druge strane, da se u potpunosti slaže sa zabranom emitovanja rijaliti programa iznad proseka su mlađi zaposleni u privatnom sektoru, visoko obrazovani, mlađi bošnjačke nacionalnosti, oni iz Zapadne Srbije i Šumadije i mlađi od 19 do 25 godina.

Grafikon 8.6. Zbog sve izraženijeg nasilja i eksplisitnih scena u ovoj vrsti rijaliti programa, sve češće se čuje ideja da bi država trebalo da interveniše i zabrani ove programe. Da li se Vi slažete sa tim?, u %

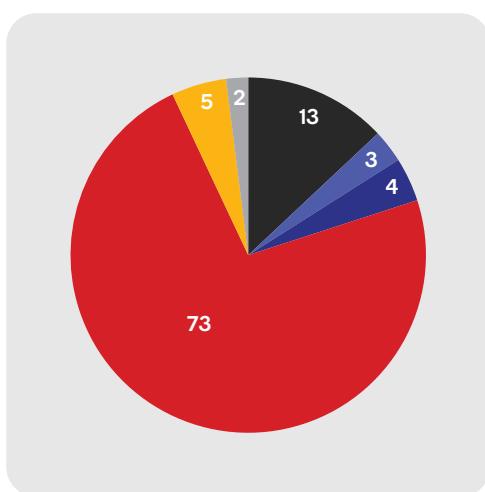
Skoro trećina mladih (30%) navodi da je povremeno izloženo govoru mržnje i nasilju preko medija koje prati, dok petina mladih navodi da je retko izložena govoru mržnje i nasilju na medijima. S druge strane, 24% mladih navodi da je redovno izložena govoru mržnje i nasilju na medijima koje prati. Svaki jedanaesti ispitanik navodi da ne prati medije, dok 17% mladih navodi da ne zna, odnosno da ne može da proceni. Da je su na medijima koje redovno prate redovno izloženi govoru mržnje i nasilju iznad proseka navode zaposleni u javnom sektoru, visoko obrazovani, mlađi romske nacionalnosti, oni koji imaju od 26 do 30 godina, mlađi kojima su prvi izvor informacija ujutru TikTok i Internet aplikacije sa informativnim sadržajem i mlađi koji navode da rijaliti gledaju svakodnevno.

Grafikon 8.7. Ako uzmete u obzir sve medije koje pratite molimo Vas da procenite koliko ste često izloženi govoru mržnje i nasilju?, u %

Kada smo mlađe pitali da nam kažu da li se brinu šta je od sadržaja koji čitaju/gledaju/slušaju lažno a šta stvarno, najveći procenat nam je odgovorio da niti brine, niti ne brine šta je od informacija lažno a šta ne – 73%. S druge strane, da se malo i veoma brine o tome šta je od informativnog sadržaja lažno a šta stvarno navodi zbirno 7% mladih, dok isti procenat mladih (zbirno 7%) navodi da se nimalo ne brine i da se ne brine o tome da li informativni sadržaj lažan ili stvaran.

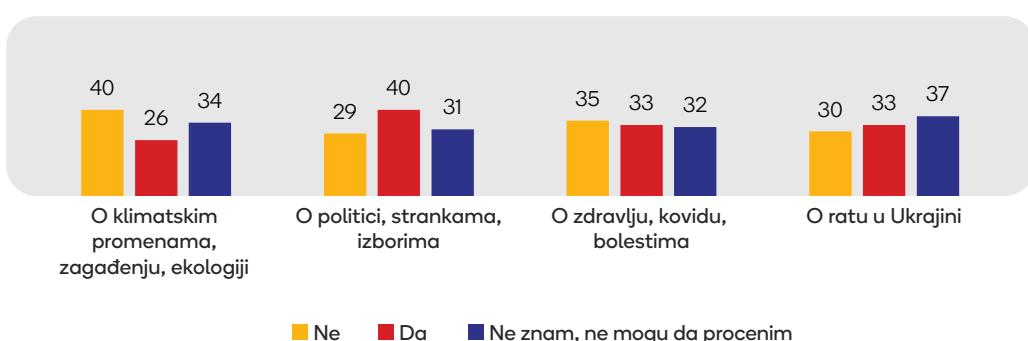
Grafikon 8.8. Razmišljajući o informativnom sadržaju koji čitate/slušate/gledate, da li se
brinete šta je od toga lažno a šta stvarno?, u %

- Ne zna, ne može da proceni
- Nimalo se ne brinem
- Ne brinem
- Niti brinem, niti ne brinem
- Malo se brinem
- Veoma se brinem

Lažne ili obmanjujuće informacije/sadržaje o klimatskim promenama, zagađenju i ekologiji nije video 40% mlađih, dok 26% navodi da jeste video lažne ili obmanjujuće informacije o ovoj temi. S druge strane, nešto više od trećine ispitanika (34%) navodi da ne može da proceni. Kada su u pitanju lažne ili obmanjujuće informacije/sadržaji o politici, strankama i izborima, 40% mlađih navodi da je video lažne ili obmanjujuće informacije na ovu temu, S druge strane, 29% mlađih navode da nije video lažne ili obmanjujuće informacije o politici, strankama i izborima, dok 31% ne može da proceni. O zdravlju, kovidu i bolestima 35% mlađih navodi da u toku prošle nedelje nije video lažne ili obmanjujuće informacije o ovoj temi, dok 33% mlađih navodi da jeste. Nešto manji procenat mlađih navodi da ne može da proceni da li je video lažne ili obmanjujuće informacije o kovidu, zdravlju i bolestima. I na kraju o ratu u Ukrajini lažne ili obmanjujuće informacije/sadržaje u toku prošle nedelje nije video je 30% mlađih, dok trećina (33%) ispitanika navodi da je video lažne informacije na ovu temu. S druge strane, 37% mlađih navodi da ne zna, ne može da proceni.

Grafikon 8.9. Da li ste prošle nedelje videli lažne ili obmanjujuće informacije/sadržaj o nekoj od sledećih tema...?, u %

- Ne
- Da
- Ne znam, ne mogu da procenim

Izveštaj je izrađen uz podršku regionalnog projekta SMART Balkan – Civilno društvo za povezan Zapadni Balkan kojeg implementira Centar za promociju civilnog društva (CPCD), Center for Research and Policy Making (CRPM) i Institute for Democracy and Mediation (IDM) a finansijski podržava Ministarstvo spoljnih poslova Kraljevine Norveške.

Sadržaj je isključiva odgovornost Centra za slobodne izbore i demokratiju i ne odražava nužno stavove Centra za promociju civilnog društva, Center for Research and Policy Making (CRPM), Institute for Democracy and Mediation i Ministarstva spoljnih poslova Kraljevine Norveške.

